Novo mesto, 23. septembra 1955

CENA 10 DIN

Štev. 38 Leto 6

Lastniki in izdajatelji: Okrajna odbora SZDL Kočevje in Novo mesto – Izhaja vsak petek – Urejuje uredniški odbor – Odgovorni urednik Tone Gošnik – Tiska Tiskarna »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani, predstavnik Franc Plevel. – Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25 – Poštni predal 33. – Telefon uredništva in uprave 127. – Tekoči račun pri Mestni hranilnici v Novem mestu 616-H-T-24. – Letna naročnina znaša 480 din, polletna 240 din, četrtletna 120 din in je plačljiva vnaprej. – Za inozemstvo 900 din oz. 3 ameriške dolarje.

Dolenjski list

Tednik okrajev Koč… mesto

…JSKA KNJIŽNICA
…MESTO

S posveta predsednikov svetov okrajnega ljudskega odbora:

Premalo svetov na občinah

S 1. septembrom je v novem komunalnem sistemu zaživelo tudi enajst dolenjskih občin. Organizacijsko in tehnično je bil prehod v komunalno ureditev pravočasno izvršen, od bodočega dela in pobud novih odborov pa je odvisna popolna uresničitev nove organizacije. Najvažnejša je pri tem skrb za razvijanje gmotne podlage novih občin, ki zahteva čim širše sodelovanje vseh prebivalcev. Neposredno sodelovanje pri upravljanju občin terja od nas, da bodo sveti pri ljudskih odborih, komisije državljanov, krajevni odbori, zbori volivcev in pod. čimprej zaživeli in se z delom uveljavili.

O delu okrajnih in občinskih svetov so razpravljali predsedniki svetov OLO na posvetu, ki je bil pretekli petek v Novem mestu, o tem pa so se pomenili predvčerajšnjim tudi predsedniki občinskih ljudskih odborov.

»Na občinah je premalo svetov. Ponekod je prevladalo mnenje, da bi nekatere svete združili, češ da opravljajo sorodno delo, kar pa je zgrešeno. Sveti na OLO in na vseh naših občinah naj bi se specializirali za posamezna vprašanja in na njih res tudi temeljito delali. V svete je treba pritegniti čimveč ljudi. Povsod imamo državljane, ki imajo za posamezna vprašanja smisel in voljo, pomagati pri reševanju teh vprašanj. Če pa svete združujemo in jim nalagamo delo z mnogih področij, svojih dolžnosti ne bodo mogli uresničevati,« je med ostalim dejal v uvodu posvetovanja predsednik OLO Franc Pirkovič. Čeprav o delu novih občinskih ljudskih odborov v prvih treh tednih njihovega obstoja ne moremo še kaj posebnega povedati — potreben je čas, da se bodo utrdili in čimprej postali pobudniki vsega dela na svojem področju — pa moramo vendarle prav zdaj opozoriti na bistveno važno nalogo, ki stoji pred temi odbori in vsemi političnimi organizacijami:

zagotoviti sodelovanje državljanov v neposrednem upravljanju občin in okraja.

»Milijoni državljanov naše domovine bodo odslej lahko neposredneje in aktivneje sodelovali pri reševanju osnovnih vprašanj družbenega življenja. To jim bo dalo novo vzpodbudo za razvijanje iniciative na vseh področjih družbenega življenja,« je dejal tovariš Edvard Kardelj, ko je pred Ljudsko skupščino utemeljeval zakon o novi ureditvi okrajev in občin. Temu, neposrednemu sodelovanju prebivalstva z oblastjo, je treba zdaj zagotoviti, da bo res zaživelo in koristilo napredku naših občin. Iz prakse vemo, da so sveti tudi doslej obstajali, niso pa pomenili — zlasti v nekaterih manjših starih občinah — v gospodarskem in družbenem življenju občin ponekod skoraj ničesar. Zapostavljanje svetov, zborov volivcev in ostalih oblik sodelovanja delovnih ljudi z oblastjo je marsikod rodilo politično in gospodarsko mrtvilo, ki je dušilo pripravljenost ljudi, delati za razvoj svojih krajev in skupnosti.

Komunalna ureditev na široko odpira vrata nadaljnjemu razvoju družbenega in gospodarskega dogajanja. Zato si ne moremo predstavljati dobre občine brez razvitih, delavnih svetov. Le nenehno, ustvarjalno delo svetov lahko ustvari pogoje, da se bodo nove občine predvsem tudi vsebinsko uveljavile. Iz osnutkov občinskih statutov pa je razvidno, da ponekod odborniki temu važnemu vprašanju niso posvetili dovolj pažnje. Tako predvidevajo v Mokronogu le 5 svetov, v Črnomlju 6, v Metliki 7, na Mirni in v Semiču 6, v občini Straža-Toplice 7, medtem ko imajo občine Kostanjevica-Podbočje, Šentjernej, Žužemberk in Trebnje 8 svetov, Novo mesto pa 9 svetov. Ponekod so združili gospodarska, komunalna in stanovanjska vprašanja v en svet, drugje spet v en svet vse zadeve zdravstva, socialne politike, zaščite družine in delovne odnose. Prav gotovo so v Črnomlju, Mokronogu, Metliki in še v nekaterih drugih občinah predvideli premalo svetov. Pripombe nekaterih tajnikov občinskih ljudskih odborov, da ne vedo, kaj naj bi sveti delali in da je svetov »preveč«, kažejo na to, da ni povsod jasna vloga sodelovanja državljanov v svetih in v ostalih oblikah neposrednega upravljanja. Občinski ljudski odbori ne bodo mogli dobro delati, če jim pri tem ne bo pomagalo kar največ delovnih ljudi. Mar bi mogli trditi, da n. pr. Metlika ne potrebuje sveta za komunalne zadeve, ko ima mesto nešteto perečih problemov, ki zanimajo vse prebivalstvo? In mar bi bilo prav, če bi kdorkoli trdil, da »ni ljudi« za člane svetov? Vsebine dela svetom ne bo težko najti, če bodo le začeli delati, spoznavati probleme in jih reševati v okviru razpoložljivih možnosti, ki pa bodo čedalje večje. Poiskati je seveda treba za vsak svet primerne oblike in način dela, da se bodo sveti lahko uveljavili. Določiti je treba njihov odnos do ljudskega odbora, do tajništev, do odborniških komisij, do aparata v ljudskih odborih in ustvariti trdno povezavo med sveti pri OLO in občinskih ljudskih odborih.

Pri tem je seveda važna **pomoč** svetov okrajnega ljudskega odbora občinskim svetom. Statut OLO navaja, da pomagajo okrajni sveti občinskim z nasveti in smernicami za delo, pomagajo pa tudi upravnim organom občin. Na prve prihodnje seje svetov pri OLO bodo povabljeni tudi predsedniki občinskih svetov, da bodo laže spoznali pestro delovno področje, ki jih čaka.

Sodelovanje prebivalstva v izpolnjevanju nalog novih občin je bistvene važnosti za utrditev slednjih. Sveti in komisije državljanov, krajevni odbori in zbori volivcev bodo pri tem odigrali nadvse važno nalogo.

Avtomobilska cesta Carigrad - Atene - Beograd - Benetke

Za 24. septembra letos je predvidena konferenca v Carigradu, na kateri bodo predstavniki Jugoslavije, Grčije in Turčije obravnavali predlog za gradnjo avtomobilske ceste Atene—Solun — Beograd — Trst — Benetke z odcepom proti Carigradu. Predlog za gradnjo te turistične ceste so sprožili izvedenci ekonomske komisije za Južno Evropo. Cesto bi gradili 7 let.

Bastar pred sodiščem

V torek, 20. septembra dopoldne, se je začel v veliki razpravni dvorani novomeškega okrožnega sodišča eden največjih povojnih procesov s področja gospodarskega kriminala. Pred senatom, ki ga sestavljajo predsednik Stanko Modic in sodnika porotnika Blaž Šutar ter Janko Oven, stoji 18 obtožencev iz Kočevja in Ljubljane. Obtoženi so težkih dejanj proti ljudskemu premoženju, goljufij, tatvin, prevar, ponarejanja uradnih listin, zlorabe službenih položajev, podkupovanja, sprejemanja podkupnin, nedovoljene trgovine in kršenja carinskih ter deviznih predpisov. Proces bo zaključen šele prihodnji teden, zato bomo o njem več poročali v prihodnji številki.

Obtožnico Javnega tožilstva zastopa dr. Ludvik Golež, obtožence pa brani pet odvetnikov. Glavni obtoženec Ludvik Bastar, bivši direktor podjetja »AVTO« v Kočevju, je obdolžen 29 kaznivih dejanj.

Rekorden pridelek bombaža v Makedoniji

Po ocenitvi strokovnjakov bo letošnji pridelek bombaža v Makedoniji povprečno 700 kg na hektar. To je za 40 odstotkov več, kot je bil povprečni donos lani. V posameznih predelih, na primer v Strumici, pa bo pridelek tudi 2500 kg na hektar. Z bombaževcem so letos zasadili 13.000 hektarov, lani pa le 9370 hektarov.

Švicarsko naročilo v naših ladjedelnicah

Na Reki so pred kratkim splovili ladjo »Silvretta« s tonažo 10.500 ton, ki je prva izmed dveh enot, katere je naročila švicarska paroplovna družba. Ladja doseže hitrost 13.25 milj na uro. Druga enaka ladja za švicarsko podjetje bo zgrajena v kratkem.

Lovski posvet v Novem mestu

V nedeljo, 17. septembra je Okrajna lovska zveza Novo mesto sklicala posvet lovcev iz vsega okraja. Od 600 članov lovske organizacije v okraju se je posveta udeležilo le 12 lovcev. Posvet je bil zato omejen le na nekaj splošnih navodil za delo. Sprejet je bil sklep, da bodo sestanki z lovci po sektorjih, in sicer obvezno za vse člane.

Most čez Krko pri Otočcu

Svečan pričetek obratovanja železolivarne v Črnomlju

Za belokranjsko gospodarstvo je letošnji 17. september zgodovinski dogodek: Belokranjska železolivarna v Črnomlju je pričela s proizvodnjo v novi veliki zgradbi na bregu Dobličanke.

Svečanosti začetka obratovanja nove železolivarne se je udeležilo zelo veliko ljudi, zastopnikov ljudske oblasti, delovnih kolektivov, množičnih organizacij in drugih. Direktor železolivarne Ivan Lakner je v uvodu toplo pozdravil med udeleženci podpredsednika Izvršnega sveta dr. Marijana Breclja, člana Izvršnega sveta Zorana Poliča in Toneta Fajfarja, člana CK ZKS Toneta Šuštaršiča, zveznega ljudskega poslanca Avgusta Jazbinška, predsednika OLO Franca Pirkoviča, druge člane OLO in ostale zastopnike. Toplo se je posebej zahvalil podpredsedniku OLO Niku Belopavloviču za vso izdatno pomoč in razumevanje pri gradnji tovarne, prav tako pa tudi celotnemu OLO Črnomelj ter vsem ostalim, ki so pripomogli, da je Bela Krajina dobila najmodernejši industrijski obrat.

Tovariš dr. Marijan Brecelj je v imenu Izvršnega sveta in Ljudske skupščine LRS čestital delovnemu kolektivu in graditeljem tega lepega in gospodarsko koristnega objekta. Poudaril je, da se tudi Bela krajina gospodarsko osamosvaja in pohvalil prizadevnost Belokranjcev, kajti od lokalnih faktorjev je v veliki meri odvisen gospodarski napredek. Razen tega je železolivarstvo važna veja naše industrije. Res smo morali najprej graditi težko industrijo, kot osnovo gospodarske neodvisnosti, toda sedaj moramo graditi manjše objekte, to je drobno industrijo, ki je prav tako potrebna in koristna za gospodarstvo, hkrati pa moramo poskrbeti za dvig kmetijstva in oboje razvijati vzporedno. Na koncu je poudaril, da je začetek obratovanja takega industrijskega obrata važen gospodarski in politični dogodek za Belo krajino.

Med tem ko je godba iz Črnomlja igrala, so udeleženci čakali trenutka ko bo iz peči steklo topljeno železo. Direktor Ivan Lakner je naprosil dr. Marijana Breclja, da z železnim drogom odpre peč. Takoj nato je steklo tekoče železo v pripravljeno posodo in pričelo se je vlivanje. Mladi livarji so nalili manjše posode in jih odnesli do pripravljenih modelov. Udeleženci so z največjim zanimanjem opazovali livarje, saj mnogi od njih še niso videli takega dela.

Vsekakor je nova železolivarna lep dar dolenjskemu gospodarstvu in še zlasti Beli krajini ob deseti obletnici osvoboditve. Ta sodoben, po vseh modernih načelih grajen objekt, je zgradilo novomeško gradbeno podjetje PIONIR. (r)

Združitev gostinskih zbornic

Gostinski zbornici okraja Novo mesto in Črnomelj sta se pred kratkim združili. Sedež združene gostinske zbornice je v Novem mestu in obsega območje prejšnjih okrajev Novo mesto in Črnomelj brez Predgrada ter občini Kostanjevica in Podbočje iz dosedanjega okraja Krško. Začasni predsednik zbornice je Rudi Pintar, upravnik hotela Metropol, tajnik pa Ludvik Bencik, dosedanji tajnik okrajne gostinske zbornice Novo mesto.

DOVOLJ SUROVIN IN NAROČIL, TODA STROJI NE ZMOREJO

Tovarna Belsad je bila zgrajena tik po vojni. **Njena zgraditev je bila bolj simboličnega kot gospodarskega pomena, saj so mnogi prerokovali, da ne bo imela surovinske osnove. Medtem ko so bile stavbe grajene vsaj do neke mere po modernih načelih, je tovarna dobila povsem stare in močno izrabljene strojne naprave. Toda v teh nekaj letih, zlasti v zadnjih dveh, se je tovarna pričela razvijati in dobivati vse večji gospodarski pomen. To toliko bolj, ker je njena proizvodnja povezana z dvigom kmetijstva, ki je tudi v Beli krajini pričelo ubirati napredno pot. Tovarna ta proces napredka kmetijstva aktivno podpira.**

Vsi tisti, ki so prerokovali, da tovarna ne bo imela zadosti surovin za širšo predelavo, naj bi te dni prišli v tovarno. Dobesedno je prezaložena s sadjem! Dnevno dovažajo kmetovalci sami sadje iz vse Bele krajine, dovažajo ga pa tudi s kamioni in vlakom. V soboto 17. septembra je stala dolga kolona kmečkih voz pred tovarno. Samo ta dan so odkupili od kmetov nad 6 vagonov sadja in izplačali zanj okoli 6 milijonov din. Od začetka odkupa sadja so odkupili samo iz Bele krajine že 70 vagonov! Vse to sadje, za katerega so plačali najmanj 60 milijonov din, bi ali zginilo ali bilo kvečjemu porabljeno za slabo žganje. Poleg tega so odkupili letos na vagone gozdnih sadežev in okoli 40 vagonov paradižnikov. Dovolj je ponudb sadja in ostalih pridelkov tudi iz drugih krajev.

In kako je z naročili za izdelke tovarne? Naročil je toliko, da ne morejo vsem ustreči. Samo marmelade bi lahko prodali enemu odjemalcu 30 vagonov in to takoj, toda stroj zmore komaj 7 ton marmelade na dan. Podobno je tudi z drugimi proizvodi. Tako je sedaj delovni kolektiv tovarne pred težkim problemom: kako odkupiti čimveč sadja in zelenjave in kako izpolniti, odnosno zadostiti velikemu povpraševanju po izdelkih. Težava je samo s strojno opremo. Stroji so izrabljeni, nimajo dovolj zmogljivosti in so neprimerni za tako tovarno. Brez novih strojnih naprav tovarna ne more dalje. Več kot nujno je, da tovarna čimprej dobi že naročene strojne naprave, da bo lahko zadostila ponudbi in povpraševanju.

Zdrava rast potoške „SMREKE“

Lepa, prostorna in svetla zgradba v Loškem potoku že nekaj časa služi svojemu namenu. Dosti truda je bilo treba premagati, da je zrasla ta delavnica — prva potoška tovarna. V novih prostorih že brenče svetli stroji. Strežejo jim mladi fantje, od katerih je večji del novincev. Vsi ti ljudje skrbno pazijo na stroje — saj so v tem kratkem času zrastli z njimi in so del njihovega življenja. Ob strojih se vzgaja nov strokovni kader. Proizvodi — embalažni sodi, so vedno kvalitetnejši. Čim bodo utrdili še komercialno plat podjetja, bo podjetje »Smreka« še bolj zaživelo. Zaenkrat so v novi delavnici tudi mizarji, kateri pa bodo kasneje dobili svojo delavnico. Naj omenimo, da ima podjetje v načrtu gradnjo lesne sušilnice, ki je neobhodno potrebna v tej vrsti lesne predelovalne dejavnosti. Zgradili bi radi še skladišče in podaljšali sedanjo delavnico za nov trakt. Seveda bodo te načrte uresničili postopoma, kakor bodo pač dopuščala finančna sredstva. Tudi občina Loški potok bo nudila mlademu podjetju vso pomoč.

Da bo dovoz surovin v predelavo ter odvoz izdelkov dostopnejši kakor je bil doslej, so letos spomladi začeli graditi novo cesto od obrata v Travniku s priključkom na glavno cesto na Hribu. Dolga je nekako 2 km. Nova cesta bo tudi prispevala svoj del k hitrejšemu razvoju podjetja.

Naj zaključim. Lesno predelovalno podjetje »Smreka« je v polnem poletu in rasti. Zaveda se naloge, ki mu kaže pot naprej. In v tem mu želimo kar največ uspeha!

O. K.

DOLENJSKI LIST v vsako hišo kočevskega in novomeškega okraja!

Čeda je več socialnih zavarovancev

V Novem mestu je bilo 14. septembra zasedanje skupščin Okrajnih zavodov socialnega zavarovanja Črnomelj in Novo mesto. Glavna točka zasedanja je bila združitev obeh zavodov, i zvolitev novega skupnega upravnega odbora ter izvolitev direktorja.

Na skupščini sta oba direktorja poročala o dosedanjem delu zavodov in finančnem stanju. Oba zavoda sta v obeh okrajih napravila v zadnjih letih velik razvoj in napredek v korist zavarovancev. Iz leta v leto raste število zavarovancev. Samo na območju dosedanjega novomeškega okraja se je število zavarovancev od januarja 1953 do avgusta 1955 povečalo za 3.335 novih zavarovancev. Sorazmerno na število prebivalstva v Beli krajini je 4.000 do 4.200 zavarovancev pri dosedanjem zavodu v Črnomlju v letošnjem letu kar lepo število, zlasti še, ker je industrija v Beli krajini šele v razvoju. Novomeški Okrajni zavod socialnega zavarovanja je imel letos 1. julija na seznamu 9.155 zavarovancev. Povprečni dnevni zaslužek zavarovancev je pod republiškim povprečjem. Od vseh zavarovancev je dobra petina žensk.

Finančno poslovanje obeh zavodov poteka letos približno v okviru proračuna. V osmih mesecih so bili dohodki novomeškega zavoda uresničeni s 101 odstotkom in izdatki s 102 odstotkoma. Zavod v Črnomlju je zaključil osemmesečno poslovanje s prebitkom skoraj pol milijona din. Letos so se najbolj povečali stroški za zdravila, deloma pa tudi za ambulantne preglede in oskrbnino v bolnišnicah. Za otroške doklade je bilo letos izplačanih samo na območju novomeškega zavoda 84 milijonov din.

Samoupravljanje zavodov po zavarovancih, odnosno po njihovih izvoljenih zastopnikih, je socialnemu zavarovanju prineslo korist, kot tudi uvedba samofinanciranja zavodov. S tem imajo skupščine socialnega zavarovanja in upravni odbori zavodov veliko večje možnosti življenjskega reševanja nalog zavarovanja.

Ko so nato člani skupščine poslušali še poročilo o delu novomeškega zdravstvenega zavoda in poročilo Okrožnega higienskega zavoda o preventivni zdravstveni službi, se je razvila

(Nadaljevanje na 2. strani)

VREME

za čas od 23. sept. do 2. oktobra

V dneh do 28. septembra dva do štirikrat padavine, ki bodo v glavnem kratkotrajne. Suha razdobja ne bodo daljša kot 3 dni. Po 29. septembru bodo močnejše padavine, ki bodo prenehale kvečjemu kakšen dan.

NAROČNIKI!

Te dni vas bodo obiskali poštarji s položnicami za plačilo zaostale in tekoče naročnine do konca leta 1955. Ne odklonite, prosimo, plačila zapadle naročnine! S takojšnjo poravnavo boste omogočili nadaljnje nemoteno izhajanje lista, sebi pa zagotovili brezplačno nezgodno zavarovanje.

Uprava »Dolenjskega lista«

Obzidani izvir vode v Girščih — spomenik talcem in padlim partizanom

Velike in vsestranske naloge Zveze borcev

Na vrsti so volitve v odbore osnovnih organizacij Zveze borcev. Končane bodo do konca septembra, v oktobru pa bodo volitve v občinske odbore ZB.

Tretji Kongres Zveze borcev je postavil pred organizacije vrsto odgovornih nalog, med katerimi je najvažnejša skrb za otroke padlih borcev. Nova upravno teritorialna razdelitev na večje občine in okraje je prinesla organizacijske spremembe tudi v organizacije ZB, ki se bodo prilagodile upravni razdelitvi. Še naprej bo obstal okrajni odbor ZB, kot tudi občinski odbori, poleg tega pa se ustanavljajo še krajevni odnosno vaški odbori ZB. Število teh ni določeno. Obstojali bodo tam in za tako področje, ki najbolj ustreza delu in nalogam organizacije. Edini pogoj je, da ima vaška oziroma krajevna organizacija najmanj 30 članov.

Kot po upravni plati tako se tudi po liniji ZB prenaša glavni del nalog na nižje organizacije. Težišče vsega dela bo vsekakor v vaški ali krajevni organizaciji kot njeni osnovni enici. Zato je prav, da pri volitvah izberemo v odbore osnovnih organizacij najbolj delavne člane, hkrati pa jih razbremenimo drugih nalog. Potrebno je tudi, da se na volilnih sestankih pogovorimo o nalogah in o dosedanjem delu. To je treba zajeti v poročilu, ki mora vsebovati res vse. Občinski odbori morajo vso evidenco članov, otrok padlih borcev, invalidov, njihovih prejemkov, kje se nahajajo otroci padlih borcev, kako se uče, v čigavi oskrbi so in pod., spraviti na čisto, predno bodo te naloge prenesli na osnovne organizacije.

DOPOLNILNA ŠOLA

Okrajni odbor Zveze borcev in Svet za šolstvo sta tudi letos organizirala v Šmihelu pri Novem mestu dopolnilno šolo za otroke padlih borcev. Organizacije naj skrbe, da se bodo vključili v to šolo vsi otroci padlih borcev, ki nimajo dovolj šolske izobrazbe za vključitev v učenje te ali one obrtne ali industrijske stroke. Prednost imajo predvsem otroci od 16 do 17 let, v posameznih primerih tudi starejši ter otroci živečih partizanskih staršev. Oskrbnino plača v celoti okrajni odbor ZB.

Lanska dopolnilna šola je dala prav dobre rezultate. Vsi učenci so si pridobili potrebno šolsko izobrazbo in večina njih — razen nekaj deklet — se je že vključila v uk. Glede vključevanja otrok v učenje, pa je treba poudariti, da posamezni privatni obrtniki nimajo pravega razumevanja za take otroke. Otrok brez staršev je nekoliko zagrenjen, prikrajšan je za ljubezen in nežnost roditeljev. Zato mu lahko dober mojster deloma nadomesti to veliko izgubo, če ima količkaj socialnega čuta. Zato naj organizacije ZB dosežejo, da bodo tudi privatni obrtniki jemali v uk predvsem otroke padlih borcev.

Pri izvrševanju glavne naloge III. Kongresa, to je skrbi za pravilno vzgojo otrok padlih borcev, organizacije ne smejo pozabiti na otroke, ki študirajo. Tem je treba nuditi pomoč, da bodo nadaljevali šolo. Potrebno se je zanimati za njihove učne uspehe in se posvetovati z vzgojitelji, kako jim pomagati, da bodo prišli do primernega poklica. Otroci, ki imajo živečega enega roditelja, pa se je ta v drugič poročil, so velikokrat reveži. Taki primeri so bili ugotovljeni v občini Žužemberk, verjetno pa so tudi drugod. Tudi za take otroke mora skrbeti Zveza borcev.

Pri odhodu v kolonije se je letos pokazalo, da imajo posamezni skrbniki do otrok slab odnos. Bilo je več primerov, da jim niso dovolili v kolonijo, češ da morajo doma delati. Vse take primere morajo osnovne organizacije posebej obravnavati in podvzeti potrebne ukrepe. Ni važna samo materialna oskrba otroka, važno je tudi, v kakšnem duhu se tak otrok vzgaja.

Vse to izpričuje, da bodo naloge osnovnih organizacij ZB velike in vsestranske. Ker bodo imele neposreden stik s člani, bodo te naloge laže reševale, če bodo v odborih res prizadevni ljudje. Vse organizacije so že dobile navodila za določeno delo. Naloge ZB pa niso naloge samo te organizacije, pač pa vseh ostalih organizacij, zlasti pa SZDL, ki naj nudijo Zvezi borcev vso pomoč pri tem delu. R.

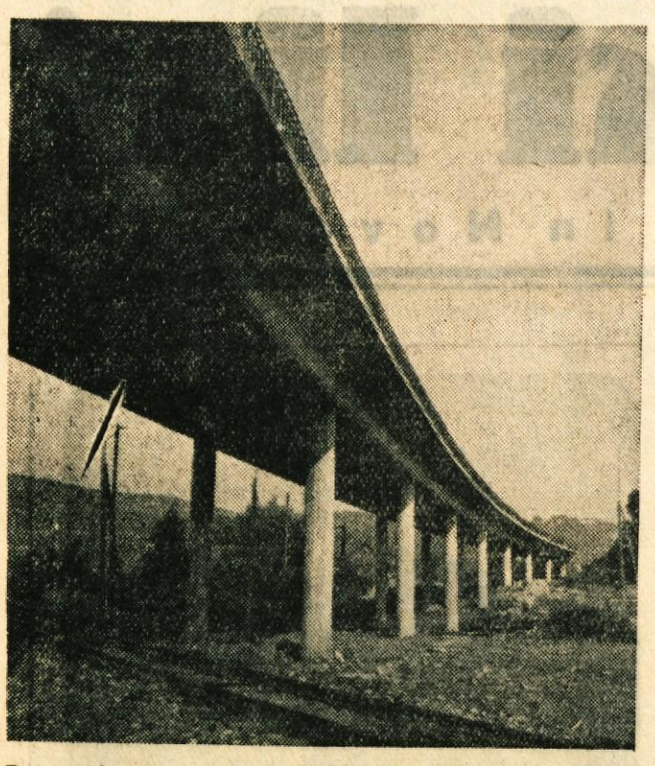

Ponosno in vitko se pne v bližini Ivančne gorice viadukt na avtocesti Ljubljana—Zagreb

Čedalje več socialnih zavarovancev

(Nadaljevanje s 1. str.)

razprava o najbolj perečih vprašanjih.

Število ambulantnih storitev v zdravstvenem domu naglo raste, prostori pa so tako tesni, da je vsako normalno delo nemogoče. Medtem ko je bilo leta 1953 v domu okoli 50.000 ambulantnih pregledov, jih bo letos že okoli 70.000. Močno primanjkuje zdravnikov, teh pa ni mogoče dobiti v Novo mesto zaradi pomanjkanja stanovanj in premajhnih plač zdravnikov, ki so v novomeškem okraju nižje kot v drugih okrajih. S preselitvijo nekaterih oddelkov doma v nove prostore v preurejeni stari gimnaziji se bo stanje nekoliko popravilo. Kvaliteta zdravstvenih storitev pa se ne more bistveno izboljšati, dokler opravi en zdravnik na dan od 60 do 100 pregledov. Pri taki obremenitvi zdravnikov se lahko bolniku zgodi nehote tudi krivica.

Za preventivno zdravstveno službo, to je za preprečevanje obolenj in bolezni, je bilo dosedaj mnogo premalo storjenega. Vendar je veliko bolje bolezen preprečiti kot zdraviti, ker so stroški manjši. Na skupščini so bili soglasni, da je treba borbi proti obolenjem in nezgodam posvetiti veliko večjo skrb kot doslej ter dati za to tudi več sredstev.

Dosti je bilo govora dozdevnih napakah pri okulističnih pregledih specialista za očesne bolezni, ki ordinira tedensko en dan v Novem mestu. Član skupščine iz Šentruperta je dejal, da uslužbenka v zdravstvenem domu daje pri teh pregledih prednost posameznim znanim osebam in da ne upošteva vrstnega reda. O teh nepravilnostih so govorili tudi drugi člani in predlagali, naj bi imeli oddaljenejši pacienti, ki morajo na vlak, prednost pred bližnjimi pacienti. Dr. Hočevar je pojasnil, da imajo prednost pri okulistu na očeh bolni pacienti in šele za njimi pridejo ostali. Očitno izhaja največ kritike iz tega, ker je pacientov več kot jih more en sam specialist pregledati.

Po razpravi o poročilih in drugih problemih socialnega zavarovanja so izglasovali sklep, da okrajni zavod socialnega zavarovanja v Črnomlju preneha s poslovanjem in se priključi zavodu v Novem mestu. Za novega predsednika skupščine so izvolili Antona Roliha iz Novega mesta, za podpredsednika pa Ignaca Štoparja iz Metlike. V upravni odbor so izvolili 5 članov iz dosedanjega novomeškega in 3 člane iz črnomaljskega zavoda. Za direktorja Okrajnega zavoda socialnega zavarovanja so z aplavzom izvolili Miho Počrvino. Sprejeli so še sklep o ustanovitvi podružnice zavoda v Črnomlju, ki bo opravljala samostojno vse posle, kot dosedaj zavod.

Po daljši razpravi glede prevzema ali predaje poslov socialnega zavarovanja na novo priključenih ali odcepljenih krajih, so se končno sporazumeli, da je treba to izvesti do 1. oktobra letos. Socialno zavarovanje se mora čimprej v celoti prilagoditi novi upravno teritorialni razdelitvi. Nadaljnji sklepi, ki so jih sprejeli, govore o čimprejšnji vskladitvi posameznih predpisov na območju novega okraja, o tesnejšem sodelovanju z okrajnim higienskim zavodom pri preventivni zdravstveni službi ter o strožjem izvajanju predpisov o higienskovarnostni zaščiti dela v podjetjih.

Ker je na območju okraja dokaj invalidov — rentnikov iz drugih držav, zlasti iz Zapadne Nemčije, ki navzlic konvenciji ne dobivajo iz te države rentnine, je bil sprejet predlog za republiško skupščino, da se ta zadeva čimprej uredi.

P. R.

Spet bo šel pred sodnike

Pred 6 meseci je prišel iz zapora Jože Sašek, ki je zaradi pretepa odsedel leto dni. Zadnje čase je ukradel večje vsote denarja in je bil pripeljan v Novo mesto, kjer pa je 16. septembra popoldne pobegnil miličniku. Že čez dobre pol ure ga je organ postaje LM prijel v Ragovem gozdu, tako da bo Sašek kmalu spet stal pred sodniki.

Pri tatvini so ga zalotili

6. septembra je bil v novomeški trgovini »Sadje« zasačen pri tatvini 19-letni J. J., ki je že dalj časa s ponarejenim ključem odpiral to trgovino med 12. in 16. uro, ko je bil obrat zaprt. Prodajalkam se je zdelo nadvse čudno, da je bilo opoldne v blagajni vse v redu, zvečer pa je navadno denarja zmanjkalo. Kakor je J. priznal, je bil s ponarejenim ključem v trgovini šestkrat; baje je vedno vzel po 1000 dinarjev. — J. J. bo odgovarjal tudi za vlomno tatvino, ko je bilo od 2. na 3. april letos ukradenih iz Invalidske slaščičarne na Glavnem trgu 28.000 din.

Peto leto delavskega samoupravljanja v „Novoteksu“

Novomeška tekstilna tovarna »Novoteks« je 30. avgusta slavila peto obletnico, odkar so prevzeli delavci upravljanje podjetja v svoje roke. Na ta dan pred petimi leti so sprejeli ključ tovarne in sklenili, da bodo dosledno izpolnjevali naloge, ki jih zahteva naš družbeni plan. Njihovi uspehi izpričujejo, da so se zavedali zaupane naloge in jo dobro opravili. Da pa bomo v celoti videli njihove uspehe je najbolje, da v kratkem ponovimo njihovo delo.

»Novoteks« slovi danes po vsej državi kot tovarna, ki izdeluje odlično volneno blago. Ta uspeh se odraža največ v komercialno-finančnem poslovanju. Blago nikdar ne leži dolgo v skladišču, ker ga sproti pokupijo trgovci, od njih pa potrošniki. Izdelki sami popularizirajo tovarno. Na sejmih je podjetje navezalo stike tudi z inozemstvom, tako da pošiljamo naše blago tudi v druge države. Vodstvo tovarne se s kolektivom vred bori za čim boljšo kvaliteto blaga, da tako zadovolji željam potrošnikov.

Tovarna je zelo dobro organizirala svojo trgovsko mrežo. V Sarajevu, Puli in drugih mestih države najdeš kamgarne znamke »Novoteks«. S tem, da gre blago takoj v promet, je omogočeno tudi lažje gospodarjenje.

V teh letih se je tovarna že precej razširila in se vedno izpopolnjuje. Kar zadeva stroje, ne moremo reči, da se modernizira, pač pa dobiva vedno nove oddelke, ki spadajo v sodobno urejeno tekstilno tovarno.

Tudi stanovanjski problem kolektiv počasi rešuje, saj gradi tovarna za delavce in nameščence stanovanjske bloke in hišice. Zgrajena je bila tudi zelo lepo urejena menza, ki je v ponos tovarni. V menzi je klubska soba, kjer se delavci po delu lahko razvedrijo s šahom, časopisi in knjigami.

V podjetju so vedno razni tečaji, ki kulturno in strokovno izobražujejo delavce. Tudi razne sekcije, kot kulturna in športna so delavne, vendar se s tem ne smejo zadovoljiti; včasih so bile še bolj delavne.

To je le kratek pregled dela v petih letih samoupravljanja. Iz uspehov, ki jih je dosegla tovarna v tem času, je očitno, da se je vodstvo in delavstvo podjetja zavedalo svojih nalog, ki jim jih je poverila ljudska oblast, ko jim je 30. avgusta 1950 dala v roke ključ tovarne in samoupravljanje.

Ob tej priliki čestitamo delovnemu kolektivu novomeške tekstilne tovarne »Novoteks« in mu želimo, da tudi v bodoče izpolnjuje svoje naloge s takim poletom!

Slavko Dokl

V Straži so tretjič praznovali

Trinajsti september je občinski praznik Straže. Praznujejo ga v spomin na množični odhod občanov v partizane leta 1943. Hkrati z občinskim praznikom so letos praznovali tudi deseto obletnico osvoboditve, obojemu pa so dali poudarek s številnimi kulturnimi in športnimi prireditvami in z lepo gospodarsko razstavo.

V nedeljo 11. septembra so pionirji v režiji tovarišice Lacianove priredili dobro uspelo mladinsko igro »Pastirček in princeska«. Na praznik je bilo ob desetih dopoldne na okrašenem prostoru med cestama pred Dularjevo hišo slavnostno zborovanje. Udeležence je pozdravil dosedanji predsednik občinskega ljudskega odbora Albin Štok. Opisal je gospodarski razvoj straške občine v desetih letih, ki nikakor ni majhen. Obrat »NOVOLESA« zaposluje sedaj enkrat več delavcev kot pred vojno. Tu je velika železniška delavnica za popravilo vagonov, tu je močna kmetijska zadruga s številnimi pospeševalnimi odseki in velikim zadružnim domom. V Straži je delno zgrajen vodovod, tu grade moderne stanovanjske bloke in drugo. Novi most je velika gospodarska pridobitev vse okolice. Močno je napredovala elektrifikacija, veliko se je storilo za izboljšanje občinskih potov, lepo se je razvila mehanična delavnica avtopodjetja »Gorjanci«, pa še vrsta drugih del v korist gospodarstva. V kulturni dejavnosti je zlasti razvila delo »Svoboda« s svojimi sekcijami, obnovljena pa so tudi vsa gasilska društva.

Po govoru člana Zveze borcev o pomenu praznika je občanom čestital k prazniku zvezni ljudski poslanec Avgust Jazbinšek. Nato je mešani pevski zbor Svobode pod vodstvom Borisa Plantana zapel nekaj pesmi, za njim pa še moški pevski zbor. Za tem so pionirji v narodnih nošah zarajali nekaj odlomkov iz narodnih plesov. Priznanje za lep nastop je šlo tudi tov. Lacianovi, ki žrtvuje mnogo časa za kulturno udejstvovanje v Straži. Pri prireditvi je ves čas sodelovala tudi novomeška godba na pihala pod vodstvom Iva Mitaka.

Po sporedu na prostem so si udeleženci v velikem številu ogledali pomembno gospodarsko razstavo v zadružnem domu. Zelo poučen je bil kmetijski oddelek razstave s prikazom uspehov, doseženih s pomočjo agrotehničnih ukrepov in neuspehov brez slednjih. Na razstavi so bile zastopane vse kmetijske kulture tega predela od pese do sadja in grozdja. Kmetijska razstava je zavzemala vso manjšo dvorano zadružnega doma. V veliki dvorani je razstavil svoje izdelke — panelne parkete — v raznih oblikah in kombinacijah obrat »Novolesa« v Straži. Pohvalno je, da so na razstavi sodelovali s svojimi izdelki tudi privatni obrtniki. Razstava konzerviranega sadja in zelenjave je pokazala, da si napredno gospodijstvo nezadržno utira pot tudi na deželo. Avto podjetje Gorjanci iz Novega mesta je razstavilo pred zadružnim domom dva tovorna avtomobila, ki so ju popolnoma obnovili v delavnici v Vavti vasi. Prav tako je podjetje za popravilo vagonov razstavilo tri obnovljene vagone.

Delo je ta dan v straški občini v glavnem počivalo; občani so v resnici praznovali.

Blaževska vinska smola

V vasi Blaževci na hrvatski strani Kolpe so pripravljali za 4. september veselico. Ker veselice ni brez vina, so šli ponj v zadrugo na Vrbovsko. Pri prevozu vina pa so bili vozniki menda preveč v rožicah in prišlo je do nesreče. Pod vasjo Plemenitaš je voz zašel pod cesto in neprevezan sod s 300 litri vina je padel z voza in se skotalil po bregu proti Kolpi. Seveda se je razbil, vino pa razlilo. Škode je najmanj 30.000 din.

RIBA - Izola

sprejme

30 moških, ki bi se izučili za ribiče na morju

Vzdrževanje gre na račun podjetja. — Razen vzdrževanja prejmejo še plačo po dogovoru.

POGOJI:

Da je odslužil kadrovski rok v JLA, da ima veselje do ribištva, obveza, da bo ostal 5 let v podjetju, da je zdrav, primerno zadržanje v javnem življenju. Prošnje z življenjepisom poslati na naslov

»RIBA – IZOLA« V IZOLI

Od tedna do tedna

V torek se je v New Yorku začelo deseto redno zasedanje Generalne skupščine Združenih narodov. Razmere, v katerih se razvija to zasedanje, so precej drugačne, kakor še pred nedavnim. Zdaj ni več toliko govora o tem, kaj posamezne dežele loči med seboj, temveč je težišče na tem, kaj države druži in to daje celotnemu mednarodnemu položaju drugačen, razveseljiv, optimističen prizvok.

Nihče ne more zanikati, da se je v zadnjem času mednarodno politično vzdušje precej zboljšalo. Prav tako ne more nihče zanikati, da se proces popuščanja napetosti na svetu nenehno razvija in da vedno znova odpira nove ugodne možnosti. Sicer še ni moč govoriti o popolnem uspehu, ker je še precej bistvenih vprašanj odprtih. Vendar so dosedanji uspehi poroštvo, da je človeštvo v zadnjem času krenilo po pravi poti, po poti miru in mirnega obravnavanja vseh sporov ter odprtih vprašanj.

Naj omenimo samo nekaj vprašanj, ki so prispevala k popuščanju napetosti in močno izboljšala mednarodno vzdušje. To so uspešna lanska ženevska konferenca o Indokini, na kateri so odstranili eno izmed vojnih žarišč, ki je ogrožalo svetovni mir. Dalje moramo omeniti avstrijsko državno pogodbo, ki je prinesla tej naši sosedni deželi neodvisnost, hkrati pa prispevala k pomiritvi. Dalje je treba posebej poudariti še nadaljnji dve ženevski konferenci: konferenca ministrskih predsednikov štirih velesil in konferenco o miroljubni uporabi atomske energije. Če prištejemo k temu še beograjske razgovore med predstavniki Jugoslavije in Sovjetske zveze, ki so se uspešno zaključili in prinesli normalizacijo odnosov med obema deželama, potem nam bo postalo jasno — ne da bi naštevali še druge primere pozitivnega razvoja mednarodnega položaja — da sedanje zasedanje Generalne skupščine OZN v New Yorku, kakor smo že rekli, poteka v veliko boljšem ozračju kakor lansko.

Na dnevnem redu letošnjega zasedanja Generalne skupščine OZN je vrsta vprašanj, ki jih bo treba obravnavati. Vendar pa vsa ta vprašanja niso enakovredna po svojem pomenu in značaju. Za nadaljnji ugodni razvoj splošnega političnega položaja na svetu so najvažnejša naslednja štiri vprašanja: vprašanje univerzalnosti OZN, vprašanja zmanjšanja oborožitve in oboroženih sil, vprašanje uporabe atomske energije izključno v mirnodobne namene ter problem pomoči gospodarsko premalo razvitim deželam.

Pri vprašanju univerzalnosti OZN gre predvsem za sprejem LR Kitajske v to svetovno organizacijo. Po stvarni analizi sedanjih mednarodnih odnosov moramo povzeti sklep, da to vprašanje na letošnjem zasedanju še ne bo moglo biti rešeno, čeprav po svetu čedalje bolj narašča spoznanje, da je Kitajska s svojimi 600 milijoni prebivalcev poklicana zasesti mesto, ki ga zaseda zdaj v OZN predstavnik Čangkajškove marionetne vlade s Formoze.

Tudi glede vprašanja razorožitve je bil nedavno storjen korak naprej. Vendar bi se slepili, če bi mislili, da bomo na tem področju kmalu prišli na zeleno vejo. Razlike v stališčih obeh blokov so še vedno znatne, toda posamezne izjave sovjetskih in ameriških predstavnikov v zadnjem času kažejo, da je prišlo do tistega, kar običajno imenujemo »delno zbližanje gledišč«.

Kako bo z uporabo atomske energije v mirnodobne namene, še ne moremo ničesar stvarnega reči. Tudi tu je še cela vrsta obrobnih vprašanj, ki so bolj ali manj povezana z zgornjim vprašanjem, s problemom razorožitve.

Tudi glede vprašanja izboljšanja pomoči gospodarsko manj razvitim deželam si od tega zasedanja OZN še ni moč obetati velikih uspehov, kajti nekatere velesile, zlasti ZDA še nadalje nasprotujejo ustanovitvi sklada OZN, ki bi skrbel za pomoč tem deželam.

Na splošno rečeno, lahko pričakujemo od sedanjega zasedanja Generalne skupščine OZN zmerne uspehe na poti splošnega razvoja v smeri boljših odnosov med narodi in državami, v smeri miru in mirnega sožitja. Eno je gotovo: delegati se ne bodo razšli s trpkim občutkom, da je bilo zasedanje zaman.

V TEM TEDNU NABIRAMO

SLEDEČA ZDRAVILNA ZELIŠČA:

Cvet jesenske rese, 90 din.

List volčje češnje (beladona), 150 din, robide 36 din, maline 40 din, lapuha 60 din, pljučnice 90 din.

Rastlino hribske rese 260 din, jeternika 180 din, kopitnika 70 din, zlata rozga 80 din.

Korenine gladeža 65 din, srčne moči 160 din, bele čmerike 100 din, baldrijana 260 din, trobentice 120 din, volčje češnje (beladona) 120 din, črnobine (črna bil) 250 din.

Plodovi šipka 40 din, luščine šipka brez semena 250 din, jerebike 80 din, punčkovne 400 din.

Gomolje jesenskega podleska 100 din. Gomolji jesenskega podleska morajo biti razrezani v ploščice v debelini 2 mm. Posušeni morajo imeti svetlosivkasto barvo, temno sušenih in nepravilno rezanih ne odkupujemo.

Rastlino smetlike se ne nabira več.

Huda prometna nesreča na Koroškem

V nedeljo 11. septembra se je zgodila med Št. Vidom in Št. Martinom na Koroškem huda železniška nesreča, ki je terjala 8 mrtvih in 42 ranjenih. Do nesreče je prišlo zaradi tega, ker kretničar Erlich na postaji Št. Martin—Sittich ni ustavil prihajajočega tovornega vlaka. Trčila sta osebni vlak, ki je vozil v hitrosti 60 km, in tovorni vlak, ki je vozil s hitrostjo 30 kilometrov na uro. Od ranjenih je bilo veliko težje poškodovanih.

Kretničar Erlich je priznal, da je kriv nesreče, ker ni izvršil naloge svojega šefa. Prejšnjo noč je popival in zjutraj ves »skrokan« nastopil službo. Tako ima tudi to, dosedaj največjo železniško nesrečo na Koroškem na vesti alkohol.

POPRAVEK

Popravljamo tiskarsko napako v podpisu k sliki transformatorja v Krasincu, ki smo jo objavili v prejšnji številki. Transformator je bil zgrajen leta 1945, ne pa 1954, kakor je bilo pomotoma natisnjeno.

Uredništvo

DOLENJSKI LIST v vsako hišo!

Nesreča ali zločin?

16. septembra je našel Jože Grozetič nad Kvasico pri Črnomlju truplo v razpadajočem stanju. Domnevajo, da gre za njegovega sina, ki je pred dvema mesecema zapustil dom in se neznano kam oddaljil. Sodna komisija bo ugotovila, ali gre za naravno ali nasilno smrt pokojnika.

Dr. Božo Oblak:

Zdravstvo na Dolenjskem 1

V časopisju in v kavarni, doma in v pogovoru z znanci pridemo med branjem ali kramljanjem slej ko prej na vprašanja o zdravstvu ali o boleznih, kar je z zdravstvom tesno povezano. Vsak dan beremo članke o raku, o nalezljivih boleznih, o čudežnih operacijah, o revmatizmu, o zastrupljenjih in podobno. Ljudje smo že taki, da radi beremo o teh rečeh in poskušamo s svojim mnenjem razčleniti vzroke, pa malo udariti — vsaj v besedi — čez zdravstvo, saj vsak tako rad pove svoje mnenje o tej stvari, če že ima prav ali pa ne.

Taki smo. Če nam ni kaj prav, potem je pa pač nekdo kriv, le sami nismo, v našem primeru je kriva ali ambulanta, ali bolnišnica. Če smo osebni, potem krivimo določenega zdravnika, često kar po imenu, če se pa le da, še socialno zavarovanje, socialno skrbstvo ali pa kakršnokoli ustanovo, ki naj bi imela s tem opraviti ali pa ne, le mi smo pri vsem silno prizadeti in vzvišeni nad stvarjo, krivi pa prav nič. Res je, vzrokov je lahko povsod nekaj, večkrat pa le leži vzrok pri nas samih, samo da ga ne priznamo ali pa ga nočemo priznati. Naše zdravstvo je sedaj tako organizirano, da je kljub pomanjkanju zdravnikov v veliko pomoč prebivalstvu in da je ta pomoč uspešna. V večini primerov moramo to priznati. Precejšnje število obolenj se zdravi zastonj, se pravi, da bolnika nič ne stane in da plača stroške zdravstvenih storitev država. To so nalezljive bolezni, sistematični pregledi, rakava obolenja, vse kar je v zvezi s porodom in še marsikaj drugega.

Zbral sem podatke za lansko leto in jih obdelal v posebni statistični publikaciji. Ker sem mnenja, da naj zve o tem čim več tudi širša javnost, sem se odločil, da jih objavim v »Dolenjskem listu«, ki je že toliko razširjen v vseh naših mestih in vaseh, da bo lahko vsakdo našel vsaj nekaj odgovorov na stvari iz zdravstva, ki ga zanimajo in morda vsaj malo spoznal delo zdravstvenega osebja, zdravnikov, sester, babic in drugega personala, ki skrbi za preprečevanje bolezni in obolevanj in za njihovo zdravljenje.

Ker je bila Dolenjska razdeljena lani še na več okrajev, podajam podatke za vsak okraj posebej. V teh podatkih je zajeta vsa zdravstvena služba okrajev Novo mesto, Kočevje, Krško in Črnomelj, pa tudi skupno za vse okraje v okrožju, ki te okraje zajema. Podatke je po svoji statistični službi zbral Okrožni higienski zavod v Novem mestu.

SESTAV PREBIVALSTVA

Če hočemo statistiko dobro poznati in s tem v zvezi obdelati tudi zdravstvene prilike, potem je potrebno izvedeti, koliko je prebivalcev, koliko je šolskih otrok in koliko je od teh prebivalcev socialno zavarovanih.

V novomeškem okraju je bilo lani 30.472 moških in 35,814 žensk, v kočevskem okraju 16.273 in 18.186, v krškem 35.395 in 37.520 ter v črnomaljskem 11.062 in 13.383. Vidimo, da povsod prevladujejo ženske. To je deloma posledica vojne, saj je znano, da je prav po teh krajih okupator zelo divjal in da so bili tukaj hudi boji za svobodo, deloma pa je to posledica splošno veljavnih vzrokov po vsej Evropi, ki kažejo, da moški dojenčki prežive precej krajšo dobo kakor deklice in da prej umirajo. Prav tako pa tudi več moških umre zaradi nesreč, oziroma se prej iztroši pri delu, ker so raznim nevarnostim bolj izpostavljeni kakor pa ženske.

Šolski otroci, ki so obiskovali naslednje šole, pa kažejo na 100 prebivalcev naslednje številke:

	osn. šola:	sred. niž. šola:	sred. viš. šola:	strokov. šola:
Okraj Novo mesto	12,00	3,20	0,46	0.49
Okraj Kočevje	11,57	2,62	1,49	0,28
Okraj Krško	9,24	3,30	0,26	0,42
Okraj Črnomelj	10,69	1,83	1,41	0,47

Iz tega vidimo, da je največ osnovnošolskih otrok v novomeškem okraju, največ nižjih gimnazijcev v krškem okraju, največ višjih gimnazijcev v kočevskem okraju in največ učencev strokovnih šol v novomeskem okraju. Opazimo pa še nekaj, da niti na 200 prebivalcev ne pride 1 učenec strokovne šole in da jih je več v višjih gimnazijah, razen v okraju Kočevje, kot v strokovnih šolah. Tudi iz tega lahko spoznamo žalostno dejstvo, da obrt nima naraščaja ali pa vsaj mnogo premalo.

Število socialnih zavarovancev ni točno, ker ni bilo na razpolago števila svojcev zavarovancev. Zato sem se poslužil približnih številk, ki pa se gibljejo v procentih prebivalstva nekako med 15—25%. Največ zavarovanih je v okraju Krško, ker je tam tudi največ industrije, najmanj v okraju Črnomelj, kjer je industrije malo. Stanje se je od lani verjetno precej spremenilo in je zavarovanih oseb letos več.

Če pogledamo odstotke prebivalstva po poklicih, bomo dobili naslednjo tabelo:

	Novo mesto	Kočevje	Krško	Črnomelj
kmetje	65,75	50,13	59,62	71,02
kmečki delavci	6,13	3,70	5,90	3,56
drugi delavci	12,56	25,68	19,41	11,18
aktivni uslužbenci	7,28	8,83	5,96	6,66
obrtniki	2.50	3,75	2,86	3,00
vajenci	1,31	1,49	1.37	1,32
upokojenci in vzdrževanci	1,62	1,65	2,17	1,05
drugi	2,94	4,79	2,71	2,21

Opazimo, da je odstotek kmečkega prebivalstva daleč največji, za njim slede delavci, uslužbenci in potem vsi ostali. Jasno je, da se industrija šele razvija in da jo je največ v krškem in kočevskem okraju, kjer pa zajema tudi komaj petino oziroma četrtino prebivalstva. Zato bo v bodoče potrebno misliti na ustanovitev manjših podjetij oziroma delavnic, da bi se zaposlilo odvečno delovno silo, ki sedaj marsikje životari v goratih predelih in ji ni dosegljiva uspešna zdravstvena pomoč, ker ima preveč, da bi stroške zdravljenja nosila država in premalo, da bi te stroške plačala sama. Prav zato je umrljivost v teh predelih višja, kakor pa tam, kjer je zdravstvena služba moderno urejena.

ROJSTVA

V novomeškem okraju je bilo rojenih 1.660 otrok od tega 829 dečkov in 831 deklic, v okraju Kočevje 759 (380 in 379), v krškem okraju 1.332 (682 in 650) in v okraju Črnomelj 511 (264 in 247). Razen v novomeškem okraju je bilo povsod rojenih več dečkov kakor deklic. Na tisoč prebivalcev je bilo rojstev v novomeškem okraju 25, v kočevskem 22, v krškem 18,3 in v črnomaljskem okraju 21. V Sloveniji se giblje to število med 18 in 29, v letu 1954 je bilo povprečje 21,73. Za FLRJ pa velja razmerje od 13 do 55. Pri nas se torej giblje to število okrog spodnje meje in tja do sredine republiških vrednosti, z ozirom na vso državo pa precej nizko, kar je za naše kraje običaj. Pri nas se ne rodi toliko otrok, posebno pa ne v mestih, kjer je navada, da imajo družine le dva do tri otroke; na kmetih je otrok le nekoliko več. Vemo, da so pri nas družine z 10 in več otroki redke, na jugu naše države pa je takih družin precej več. Vzroki, ki vplivajo na rojstva so različni; vse — od stanovanjske stiske, pa do komoditete lahko vpliva na to.

Nezakonskih otrok je bilo lani v okraju Novo mesto 2,1 na 1000 prebivalcev, v okraju Kočevje 1,5, v okraju Krško 1,7 in v okraju Črnomelj 1,3. Ta vrednost ne doseže nikjer 10% rojstev, je pa najvišja v krškem okraju. V zveznem merilu se giblje to število med 1,86 in 15,13% rojstev in je torej pri nas na Dolenjskem nekje pri spodnji meji ali pa tik nad njo, večinoma pa celo pod to mejo.

Mrtvorojenih je bilo v promilih, se pravi na 1000 prebivalcev v okraju Novo mesto 0,5, v kočevskem okraju 0,2, v krškem 0,3 in v črnomaljskem 0,

(Nadaljevanje)

DOLENJSKI ŠTUDENT

Št. 4 — 23. septembra 1955

PRED SKUPŠČINAMI DOLENJSKIH ŠTUDENTSKIH KLUBOV

Več resnosti, odgovornosti in reda

Obdobje upravljanja raznovrstnih gospodarskih, političnih in kulturnih dejavnosti po Svetih državljanov in Zborih proizvajalcev, ki je sledilo spoznanju, da je administrativni način upravljanja gospodarstva na določeni stopnji družbenega razvoja škodljiv, je dalo tudi študentom nove pravice in dolžnosti. Tako predstavljamo študentje v univerzitetnih središčih že danes pomembno družbeno silo, ki nenehno reagira na vse gospodarske, politične in kulturne dogodke. Zakon o univerzah nam priznava tudi vrsto pravic v življenju Univerze. Skratka: študentje smo v univerzitetnih središčih kot organizacija utrdili svoj položaj in ugled, medtem, ko tega ne moremo prepričano trditi za delo, ugled in pomembnost pokrajinskih študentskih klubov.

Dolenjski študentski pokrajinski klubi vključujejo sicer večino študirajoče mladine, kar lahko smatramo za uspeh, morda pa je prav to tudi vzrok mnogih značilnosti pri našem delu, iz katerih lahko sodimo, da karakterizira del članstva občutna apolitičnost. Ta apolitičnost ni toliko izrazita, da bi bila pogosto predmet naših pogovorov, niti ni sovražna; je le vztrajno ravnodušje do vsakodnevnih družbenih sprememb, ki jih doživljamo, skratka: lahko naraste v pereč problem pokrajinskih študentskih klubov.

Vsak družben pojav ima svoje vzroke, ki jih moramo toliko skrbneje preiskati, kolikor usodneje lahko usmerjamo naše delo in življenje. Občutno pomanjkanje potrebe, da bi se študentje izživljali v nekakšni organizirani celoti, n. pr. v akademskih klubih, je verjetno posledica pretiranega individualizma, še preje morda pretiranega ozkega strokovnega usposabljanja, ki nam preprečuje širše in popolnejše zaznavanje sveta in s tem v zvezi tudi uspešno delovanje v človeški družbi. Človeška družba ni mrtva materija, temveč je v nenehnem preoblikovanju in rasti, in le tisti, ki se uspešno vrašča vanjo in jo po svojih zmožnosti bogati, ne samo opazuje ali zaznava, žanje uspehe ter je življenju koristen. Zato bo le res, da je danes vsako strokovno delovanje tudi politično delovanje, koristno pa je v socialistični družbi le, v kolikor je to delovanje zavestno politično za boljše življenje najširših ljudskih plasti.

Delna apolitičnost med mladim izobraženstvom je dediščina stare kapitalistične ureditve. Ta se ne odraža pri nas toliko v proizvodnih odnosih, kolikor v zavesti ljudi, posebno še v zavesti starega in mladega izobraženstva. Zgodovina in detinski spomini govorijo, da je predvojni kapitalistični red kupoval in plačeval le strokovno izobraženost, visoko kvalificirano in umsko bogato delovno silo, ki mu je z iznajdbami in delom znala polniti blagajne, hkrati pa je preganjal vse svobodomiselne intelektualce, če so kakorkoli napredno delovali.

Prav iskanje samo strokovnih umskih delavcev na kapitalističnem tržišču delovne sile je povzročilo, da se je velik del predvojnega izobraženstva samo strokovno usmerjal in to zato, da bi uspešneje in dražje prodajal svoje znanje in s tem učinkoviteje ohranjal svojo eksistenco in eksistenco svoje družine. Tako je kapitalističnemu družbenemu sistemu uspelo pritegniti znaten del izobraženstva v svojo službo in ga postaviti visoko nad neuko, a pošteno delovno ljudstvo. Med ljudstvom in izobraženstvom je kapitalistični red sistematično gradil visok, mogočen zid. Zato strah preprostega predvojnega in še povojnega človeka pred pisarnami, uradi, sodnijami, odloki, odločbami in drugimi oblastnimi dejavnostmi. Od tod zaradi strahu prikrivano, tiho, toda mnogokrat uspešno sovraštvo preprostih ljudi do inteligence.

Vsega tega bi ne bilo treba omenjati, saj to so več ali manj znane stvari vsakemu, ki globlje razmišlja, če bi ne ostalo v življenju in v naši zavesti kljub zmagoviti revoluciji mnogo preživelega in škodljivega. Najtežje se prilagaja družbenim izpremembam zavest ljudi. Družbene odnose je kljub prelivanju krvi, ki jo zahteva vsak napredek, mnogo lažje spremeniti, kakor pa človekovo notranjost. Tako tudi danes zaradi zastarelih miselnosti in naziranj nekateri uradi, ustanove, podjetja in razni upravni aparati kupujejo in plačujejo izobraženstvu izključno strokovnost, pa čeprav ima povojno čisto druge naloge kot predvojno, posebno mlado izobraženstvo. Tako ponekod še danes v gospodarskih in upravnih organizacijah nekateri uslužbenci nadomeščajo pomanjkljivo strokovnost s potrebnim intenzivnejšim političnim delom, a istočasno ti uradi nameščajo, seveda na podrejena mesta, strokovno izobraženstvo, ki mu je pretežno strokovno delo začetek in konec življenjskega smotra. Tu govorimo o vseh pravnih, ekonomskih in sličnih poklicih, ki imajo izrazito politično obeležje. Razumljivo je, da je pot mladega izobraženca po lestvici življenjskega napredovanja težka, če razpolaga izključno samo s strokovnim znanjem. Toliko težja, kolikor bolj ga je iz življenja iztrgalo samo strokovno usposabljanje in kolikor manj se že v študijskem obdobju briga za vsakodnevne spremembe v družbi.

Slehernemu študentu mora postati slej ko prej razumljivo, da delavno ljudstvo naše države ne bo nikdar več poslušalo izobraženca kot vsevednega oblastnega despota, zastopnika koristi privatnega in državnega kapitala; v izobražencu gleda danes človeka, ki naj bi mu bilo tuje nekoč privzgajano izkoriščanje nevednosti, tuja samogoltna pridobitnost, ki je tako značilna za služabnike kapitalističnega sistema. Od inteligence zahteva nove lastnosti: ljubezen do poklica, dela, razumevanje in spoštovanje. Teh novih lastnosti pa ne more imeti izobraženec, ki ne stoji sredi življenja. Sama suha strokovnost in sistematično ignoriranje prelivajočega se, kipečega življenja, rodi le birokrate, ki jih življenje slej ko prej pregazi.

Tu je srž odgovora, zakaj je ravnodušje do perečih življenjskih vprašanj mlademu izobraženstvu škodljivo. Prav v razmišljanju o teh problemih moramo iskati smernice za bodoče delo v pokrajinskih študentskih klubih. Čaka nas mnogo dela; dolenjski visokošolci moramo kot mlada revolucionarna inteligenca predstavljati pomembno, udarno družbeno silo, ki bo posegala v družbena dogajanja Dolenjske povsod tam, kjer je tok življenja najmočnejši in odločujoč. Svoje mišljenje in voljo bomo uveljavljali ob vseh burnejših družbenih premikih. Nastopali bomo torej predvsem politično, a hkrati s tem po svojih močeh na različne načine manifestirali tudi svoje znanje, strokovnost in družabno življenje. Toda tega cilja še dolgo ne bomo dosegli, ako ne bo že prvi mesec zimskega semestra v delu dolenjskih študentskih klubov več resnosti, odgovornosti in reda.

FRANCI KUHAR

Kmet in zemlja

Zemlja! Kako zveni toplo.
Kot da vsake bilke
sok po meni se pretaka
in da vsaka kepa
zemlje name čaka,
da jo zrahljam
in napojim,
tako bedim nad njo.

Ko včasih se zbudim
iz spanja in premišljujem,
vse polno je načrtov,
ki jih v zlatih sanjah snujem
in sam se s seboj pogovarjam,
kot da zemlji govorim:

»Zrnja v brazde
ti nasujem,
potem pa vzamem brane
in zrahljam vse to,
da ti zacelim rane,
da bolelo te ne bo. —
Potlej gledal bom pšenico,
ko bo gnala v klas,
na večer pa poslušal
prepelico,
ki naznanjala
bo žetve čas.

In ko pšenico
še požanjem,
bo dovolj zamé,
saj veš, da stara roka
je skrbela za otroka,
ki je dorastel že.

Takrat še zadnjič
vzel bom plug in brano,
da bom zacelil vsako rano,
vse travnike in njive
in puščave preoral,
po gozdovih kamenje
zrahljal bom,
da kjerkoli bodo
pokopali me,
bom lahko spal.«

POLETJE SE JE NAGNILO

15. oktobra, nekje prej, nekje kasneje, bodo odprli predavalnice v Ljubljani. Vse hitreje se utrinjajo zadnji dnevi počitnic. Nekaterim študentom so pomenile čas priprav za jesenske izpite, drugim spet čas sproščenega oddiha, zdravega dela pri starsih na deželi ali obvezno prakso, letovanje kje v gorah, taborjenje ob morju.

Tudi naše glasilo »Dolenjski študent« se je z novim šolskim letom prebudilo. V poletju so ga zadušile počitnice, pomanjkanje papirja in denarne skrbi. Pa počitnice minevajo, papir nam bo tiskarna dajala, za denar pa bomo trkali spet tu in tam in upamo, da bomo našli potrebno razumevanje.

Program? Izhajali bomo vsak mesec na dveh straneh. Prva bo namenjena študentskim vprašanjem in splošnim problemom dolenjske mladine; hkrati bo spremljala in razlagala različna pereča družbena vprašanja Dolenjske, medtem ko bo druga skušala ustreči potrebi po literarnih in esejističnih prispevkih, ki jo je revija »Dolenjska prosveta« sicer prebudila, je pa zaradi svojega trdoživega spanja ne zadovoljuje.

Kakor vidite, ne računamo samo na prispevke študentov. Res je, v svoje glasilo smo dolžni pisati predvsem študentje, toda radi bi, da bi »Dolenjski študent« prerastel okvir organizacijskega glasila študentskih klubov, da bi se kvaliteta našega glasila čimprej dvignila do tiste kulturne ravni, ko bi vsaka izišla številka naše priloge pomenila bralcem »Dolenjskega lista« — dogodek.

Prav to hotenje je vzrok, da želimo čimveč prispevkov. Posebno dobrodošli bodo krajši sestavki. Predvojne diplomante in starejše študente vabimo, naj nam pošiljajo opise ilegalnega študentskega gibanja in drobce bogatega študentskega humorja. Predvsem pa pričakujemo sodelovanje čim večjega števila dolenjskih študentov, saj bo naše glasilo, kakršno že, pomembno ali nepomembno, izraz našega dela, intelektualnih sposobnosti in duhovnega bogastva.

Uredništvo

Stare in nove

Profesorska

Neki zelo učen in še bolj raztresen profesor je bil povabljen na kosilo. Med jedjo ni bil ravno zbran, pa ga opozori soseda Tinca: »Oprostite gospod profesor, pečenko držite kar v roki.« »Saj res,« se zmeni profesor, »sem mislil, da je špinača!«

•

Na policiji

»Ali ste vi tega moža povozili?«

»Da«, odgovori šofer.

»Pokažite mi dovoljenje, prosim«, zagodrnja policaj.

•

Samogovor študenta

Vražje vreme!! Zdaj vroče, zdaj mrzlo, zdaj sonce, zdaj dež. Človek res ne ve, kaj bi zastavil.

•

Kako se pletejo ribiške mreže

Ob vodi sedi ribič in popravlja strgano mrežo. Mimo pride mestno dekle in vpraša: »Kako se neki pleto take mreže?«

»Čisto preprosto«, odgovori ribič, »treba je dobiti kup lukenj in jih z vrvico povezati!«

•

Odličen odgovor

»Če odgovorite na to poslednje vprašanje, dobite takoj odlično. Koliko las imate na glavi?«

»Devet tisoč.«

»Kako pa to veste?«

»Tovariš profesor, to je že drugo vprašanje.«

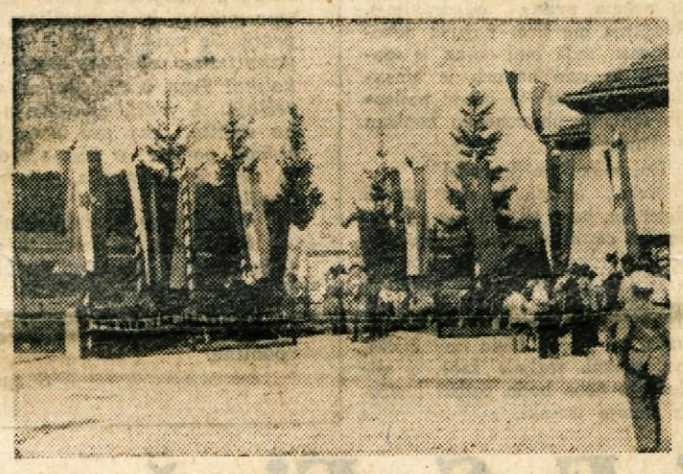

Najboljši so na mrtvih stražah povsod po domovini; za nas in svobodo so dali največ, kar so imeli. — Na sliki: spomenik padlim borcem in talcem v Veliki Loki.

Prekop

**Na zemljo
rahlo dež pršl,
v nemi,
motni zrak
razbitih sto
lobanj reži.**

**Žužemberk!
O njih ne morem jaz,
o njih govori ti!**

**Pet dolgih let
je zemlja moja
pila svežo kri,
danes vzela
vase bo
še iztrohnjene
kosti.**

Franci Kuhar

Dva obiska v Ljubljani

Študentom bosta ostala še dolgo v spominu dva dogodka; v presledku enega meseca sta nas v Ljubljani obiskala v zimskem semestru predsednik Zveze dolenjskih komun Franc Pirkovič — Čort in zastopnik Okrajne zadružne zveze ing. Rado Linzner. Tov. Pirkovič je v sproščenem razgovoru s študenti zgoščeno orisal gospodarsko rast Dolenjske in omenil veliko pomanjkanje visoko kvalificirane delovne sile, medtem ko je tov. Linzner s potrebnimi številkami očrtal razvoj dolenjskega kmetijstva in njegove nadaljne perspektive.

Oba obiska predstavljata važno vez med nami študenti, ki šele počasi tipljemo v poklicno delo, in ljudmi, ki vsak dan rešujejo težke družbene naloge. Študentje si takih obiskov v Ljubljani še želimo, saj nas že med študijem seznanjajo z gospodarsko, politično in kulturno rastjo ožje domovine.

Če študent na rajžo gre...

Ko je vlak rezal Kras, je utonilo razpoloženje, ki ga je vcepila mokra Dolenjska.

Sonce je žgalo.

»Morje!«

Tarok karte so padle iz rok.

»Fantje zapojmo!« je rekel Brane.

Pa smo zapeli staro študentsko »Če študent na rajžo gre...« [illegible] megle je rastla Reka, ladijski žerjavi, skladišča. Nad Jadranom so nenehno pluli galebi.

*

»Ej, konobare!« kliče Marjan. A konobare ne sliši. Konobare bo slišal, ko mu bo namignila vitka Dunajčanka, krasotica.

»Konobare!« Kranjski klici zamirajo že pri sosednji mizi. Vitka Dunajčanka bo morda dala napitnino, lepa Dunajčanka, zato je konobare gluh.

»Zadnji ples!« Vrhniški študentje udarijo. Plešemo. Potem gremo k mizam.

Pa se Branetu posveti: »Ones again, please!«

Direktor hotela vznemirjen prikima. Spet plešemo. Pri sosednji mizi se režijo tržiški študentje.

*

Po tesnih ulicah srečujemo [illegible] oblečene ženske. Omišalj umira.

»Mož je kapetan izletniške ladje na Hudsonu. Dober mož je, dobro zasluži« pravi priletna ženska. »Moral je po svetu, saj doma ni bilo kruha.«

»Prihaja kaj domov?«

»V tridesetih letih je prišel dvakrat,« pravi in boža album fotografij.

»Moj oče dela v newyorškem pristanišču,« pravi mlada Omišljanka. »Nisem ga še videla. Morda pride drugo leto.«

Zgodba je podobna zgodbi. Omišljanci odhajajo tudi danes v svet. Tokrat bliže: na Reko, v Zagreb, Beograd. Ti se pogosteje vračajo.

Pravijo, da pozimi vseeno ni človeka na ulicah. Poleti je največ starih v črnino odetih ljudi. Omišalj umira.

*

Devet [illegible] ba dolenjskih visokošolcev je štirinajst dni taborilo na Krku. V Omišlju — mestu sonca in črnine, razbeljenih skal in skritih zalivov, tihih nepozabnih doživetij in toplih spominov.

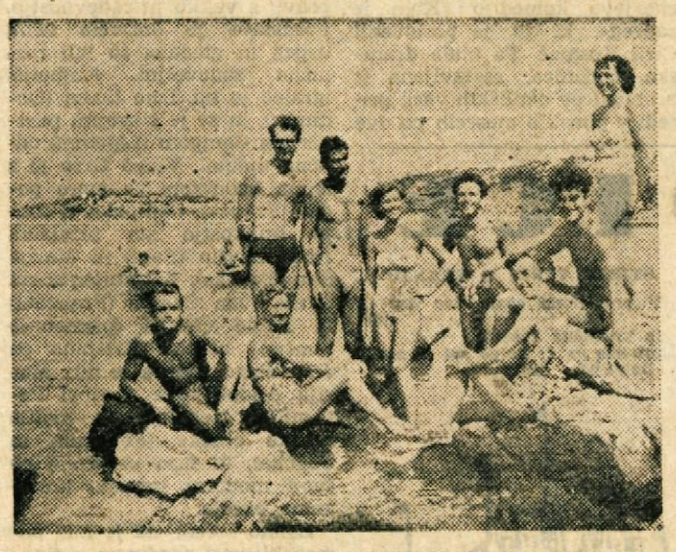

Kratko, a pomembno

Že večkrat smo študentje razpravljali, da bi klub dolenjskih visokošolcev (KDV) preimenovali v Novomeški akademski klub (NAK), saj vključuje naš klub le člane iz Novega mesta in okolice in ne sega preko mej bivšega novomeškega okraja, sedanji naslov pa si lasti primat med študentskimi organizacijami Dolenjske. To preimenovanje lahko potrdi le skupščina, zato ima objava namen predhodno seznaniti študente s predlogom odbora.

*

Vse družbene organizacije, podjetja, ustanove in upravne urade na območju bivšega novomeškega okraja obveščamo, da so bili v zvezi z Zakonom o štipendiranju izvoljeni kot predstavniki Kluba dolenjskih visokošolcev pri delu komisij za štipendije:

SLAVKO SITAR, študent prava, Šmihel. LADO KOTNIK, študent gradbeništva, Novo mesto in TONE ŠKERLJ, študent prava, Gotna vas.

Ker predvideva zakon o štipendiranju po enega predstavnika študentov v vsaki komisiji za podeljevanje štipendij, komisije pa bodo verjetno zasedale v istem časovnem razdobju, je dal odbor KDV vsem trem enaka polnomočja. Prav tako se naj neposredno na člane Socialno ekonomske komisije obračajo študentje v vseh tovrstnih vprašanjih.

*

Sodelavce naše priloge prosimo, naj pošiljajo svoje prispevke do 1. v vsakem mesecu na uredništvo »Dolenjskega lista«, Novo mesto, p. p. 33, s pristavkom v levem kotu kuverte Za prilogo DŠ. Objavljene prispevke

dobro honoriramo. Prav tako naj pošljejo študentje bivših dolenjskih okrajev, ki so diplomirali od 1. januarja 1954 do danes na isti naslov zgoščene življenjepise s fotografijami.

Brž ko bo dobila naša organizacija v Novem mestu svoj sedež, bomo objavili spremembo naslova.

DANICA ZUPANČIČ

Sejem

(Pred nekaj desetletji na Dolenjskem)

[illegible] ružina je vstajala od južine. Otroci so se skušali zmuzniti na vas, gospodinja je pospravljala mizo, gospodar si je zapalil pipo in je potegnil iz hiše. Stopil je pred čebelnjak, ogledoval žito in travo, potem je šel v hlev, trepljal dokaj lepo rejeno živino in se končno ustavil pod lipo na koncu hiše. Sedel je na surovo stesano klop in strkaval pipo.

»Stopi sem, Ana!« je poklical ženo, ki jo je opazil na pragu. Žena je prisedla. Vedela je, da ji bo povedal nekaj nevsakdanjega, kot vedno, kadar jo je tako poklical. Danes je precej dolgo molčal, potem pa je [illegible] zinil:

»Junca bomo prodali.«

»Junca?«

»Ja!« Oba sta utihnila ,potem pa je začel razkladati: »Davke je treba plačati, otroke opraviti, »otke so postale majhne in škrbaste, kosa tudi kliče po drugi.«

»Saj nam res ne kaže drugega. Kdaj ga boš pa postavil?«

»Na Miklavževo. Pa v Mesto. Pravijo, da jih bo prišlo precej izza Gorjancev. Oni dobro plačajo, v Šentjerneju jih pa ne bo.«

Zadnji čas so juncu pokladali repo ali peso z otrobi. Otroci so bili sila radovedni, zakaj to. Zvedeli so, da bo šel v prodaj. Bili so veseli, posebno Tonček, ker bo očetu poganjal, pa tudi žalostni, ker bodo imeli samo tri repe v hlevu, pri Vaničkovih, ki ne mislijo nič prodati, pa štiri. Tam ni tako treba, samo Meto imajo.

•

Matija se je zbudil še pred dnem. Za silo se je oblekel in pogledal v hlev. Živina je ležala in prežvekovala.

»Od zdaj naprej bo samo troje. Siva je že stara, za mleko ni kaj prida, samo dve dobri živinčeti...« je razpredal misli. Žena je natiho pogledala v hlev:

»Si že tu? Saj sem rekla, da te bom poklicala. Ni bilo sile tako zgodaj, lahko bi še malo poležal, hoje bosta imela danes veliko.« Mati je stopila v hišo, kjer so spali otroci:

»Tonček, boš šel?« Malo ga je stresla za ramena, da je odprl oči, pa je takoj vedel, zakaj ga kliče. Z očetom sta spraznila latvico pregretega mleka, ki ga je mati sinoči postavila v peč. Potem so šli vsi trije v hlev, odvezali junca, mati je poškropila, da bi bilo več sreče, pa sta odgnala po vrtu proti cesti.

•

Bližala sta se Žabji vasi. Cesta je bila polna ljudi, vse je drlo na sejem. Pri kandijskem mostu sta se morala kar ustaviti, da so se vozovi in živina zvrstili pred njima. Takoj preko mostu so se začeli štanti, ki so se vrstili na vsaki strani Glavnega trga, pri Grilcu in Čitalniški ulici pa so imeli odrastke na Florijanov trg. Kramarji, trgovci, suharobarji, lectarji, vse je razstavilo svojo robo. Pisane rute, odeje, blago, obleke, škafi, rešeta, žlice, kuhalnice, prstani, uhani, koravde, obeski, srčki in drugi spominki, vse, prav vse je bilo razstavljeno pod pisanimi marelami in velikimi belimi platni. Tonček je videl, da je sosedovi Meti kupil Polde veliko srce z listkom, potem pa jo je peljal k možu, ki je hodil po trgu in vpil »Evo miša«. Pristopila sta k škatli, ki je bila polna listkov, po katerih je skakala bela miška. Vrgla sta kovanec in miška je potegnila listek, na katerem je bila napisana sreča...

Na Loki je bilo toliko živine, da sta se oče in Tonček ustavila kar gori pod kostanji. Kupci so ogledovali tudi njihovega junca. Postaven kmet je vprašal:

»Koliko?«

»Dva,« je pribil oče.

»Preveč je, osemnajst sto bi še šlo.«

»Kar sem rekel, sem rekel!«

»Kdo bo pa dal?« je gnal kmet svojo.

»Bova pa domov gnala!«

Tudi drugi bi radi poceni kupili. Tonček je stal pri juncu in odgovarjal kupcem, oče pa je pogledal po sejmišču, kakšna je kaj živina. Zadovoljen se je vrnil: »Kupca je veliko. Živina je videti precej sestradana, malo je tako obrejene, kot je naš. Držati se morava, lahko bova dobro prodala. Ampak Krajnčani, kakšne vole so prignali! Arduš, kar tresejo se!«

Šlo je že na enajsto, ko je Matija udaril z dolgim Vlahom.

»Dva!«

»Velja!« Mešetar, droben možiček, ki je neverjetno hitro švigal z očmi, si je zadovoljno mel roke:

»Oče, sedajle pa k Štemburji!«

»Pa naj bo,« je prikimal oče. Tudi Vlah je imel suho grlo, pa so zavili.

»Še meni kaj, jaz sem ga pasel,« je zahteval Tonček. Vlah mu je vrgel kovača in obljubil klobaso.

Pri Štemburju je bilo že veliko sejmarjev, kmetov, kupcev in mešetarjev. Pri mizi, kamor so prisedli Matija in njegovi, so se pomenkovali o sejmih v starih časih. Takrat je bilo vse bolj na veliko. Kaj bo to, kar je zdaj! Janez je pripovedoval, kako je bilo lani. Mahal jo je z denarjem v malhi domov čez Struški boršt. Malo je bil v rožicah. Kar ti stopi predenj iz grmovja kosmat dedec in se zadere:

»Denar sem!« Janezu je postalo vroče, pa je imel še toliko korajže, da je začel roparja odganjati. Nič ni pomagalo, dedec mu je pokazal nož, Janez pa je bil golih rok. Hočeš nočeš je potegnil iz malhe krajcarje. Potepuh je požrl kravo.

Tudi pivci pri sosednji mizi so prisluhnili zgodbi. Eden je začel pripovedovati, kako je bilo v Kačji Ridi. Z mirnopeškega sejma je šel, kjer je konja zabarantal. Malo je pošepaval in je bil samo še za brazdo, zato ga je zamenjal, čeprav je bilo nekaj zgube. Ko je šel proti domu, je tudi njemu zastavil pot tak klatež, ki bi rad brez dela živel; pa ne samo eden, dva sta bila. On pa ne bodi len, je pognal konja, da se je kresalo, kot bi sam hudič jahal. Imela sta pištole ali kaj, nekaj strelov sta poslala za njim. Šele pri Šintariji se je ustavil. Konj je bil ves moker in penast, on pa tudi. Ušla sta pa le.

Tudi v Gorjancih da je nevarno. Zato ima vsak Vlah, ki hodi na sejme, za pasom nož in pištolo v žepu. Ja, Vlahi, ti znajo! S sejma na sejem, usnjeni pasovi so polni denarja, da kar zvoni za njimi. Ženske delajo doma, dedci pa gredo na sejme. Tako gre bogatija skupaj.

Matija je vrgel verigo čez ramo, želel Vlahu dobro rejo, čeprav je vedel, da je prekupčevalec in bo junca morda že v Metliki naprej prodal, in se podal s sinom v mesto. Nabrala sta v nahrbtnik, kar je mati naročila, pa še za vsakega nekaj semnja, in davke sta odrajtala.

•

Ko sta prišla domov, je bila že večerja na mizi.

»Kako?« je skrbelo mater.

»Bo,« je odbil Matija. Po večerji sta preštela denar.

»Prekleto,« je pljunil Matija, »dve leti smo vsi delali za tole. Saj sva dobro prodala, pa vseeno ne bo veliko zaleglo. Davki, otrokom čižme in obleko, da bosto mogli v šolo, sol in kofe, pa smo pri kraju. Denar je res hudičevo delo, prekleto!«

»Ne govori tako, Matija,« je dahnila Ana.

VINKO BLATNIK

Možite se, ženite se...

(ŠTUDENTSKA)

»Dober večer!« rečem. Moje srce je polno doslej neznane miline. »Dober večer!« pa se v zadregi nasmehnem.

»Dober večer!« reče mehko Zalka. »O, Vincelj!«

Tudi on je ganjen, prijazen: »Glej, no!« pravi, »Kar sam, Vincelj, čisto sam?« In se reži. »Kaj ni nič škoda večera?«

»Sam!« rečem. «Škoda je večera. Nuša se jezikov boji.«

»Bodi no tak!« reče Peter. »Ti ji le reci, naj gre kam. Prepričaj! Ti le nič ne maraj, dragec. Tudi midva nisva imela miru in nič nisva marala, kajne, Zalka? Na trgu so čebljale ženske: študent Marjan!!! v trgovini so brusile: Marjan, študent!!! Kar naprej. Veš, in le ni bil ta študent nič resnega, nič nevarnega. Pri Zalki je slabo naletel, kajne, Zalka. Ti le ne veš, kako je zdaj drugače, odkar sva poročena, kajne, Zalčica. Daj, srček, popravi si klobuček, glej, veter ti ga je nagnil! Močno drugače, Vincelj. Prej: kaj, če jo premam? Kje hodi nocoj? Zakaj tako poredko piše? No, zdaj.«

»Oh!« rečem. «Nemara je lepo, če si poročen«.

»Lepo je!« reče Peter in vzdihne.

»Lepo je!« reče Zalka in vzdihne.

»Lepo se imejta!« rečem. »Mnogo sreče vama želim! Oprostita, da nisem tega že preje rekel. Nisem verjel, da je res tako lepo. Da bi čimdalj trajala . . . «

»Hvala, Vincelj!« reče Zalka. »Kajne, Peter, da bo dolgo trajalo? Glej no, kako nerodno si si zavezal kravato! Vidiš, čisto postrani je. Daj, dragi, naj ti uredim! Nasvidenje, Vincelj!«

»Nasvidenje Vincelj!« reče Peter. »Zaradi čenč nič ne maraj. Ti ji le reci, naj gre kdaj na izprehod. Jeziki bodo že otrpnili.«

»Nasvidenje Peter!«, rečem. »Zalka, srečno! Poglejta vendar, koga vse nocoj srečujem. O, pozdravljena, Vera in Lado!« In se v zadregi nasmehnem.

»Dober večer!« reče lepa Vera. »O, Vincelj, ti?«

»Kar sam?« reče Lado in zaskrbljeno vpraša: »Kaj ni nič škoda večera, Vincelj?«

*

»Dober večer!« je pozdravil. Knjiga ji je spolzela iz rok. Ko je vstala, ga je za hip obšlo: »Lepa je!«

»Rada bi vedela, kako dolgo boš na pragu?« je mehko rekla.

Stopil je v tesno podstrešno sobo. »Kar naprej pada«, je rekel. Dežnik je postavil pred peč. Segla sta si v roke.

»Sedi!« je rekla. Sedel je.

»Pred štirimi meseci si zadnjič obljubil, da boš spet kmalu prišel, kajne, Marjan?«

»Vode mi prinesi!« se je nasmehnil. »Veš, pošteno me žeja. Saj veš, da zvestoba tudi po štirih ne mine«.

»Vina nimam«, je rekla in glas ji je vstrepetal. »Že dolgo ne.«

»Vode mi prinesi, je že dobro! Slišal sem, da boš gospa. Kaj res? Na cigareto!«

»Ne kadim, Marjan. Le zakaj si prišel?«

»Slišal sem, da boš gospa. Pa sem mislil: v roke ji sežem prej. Kdaj bo tisti tvoj srečni dan?«

»Pred vrata te bom postavila!« je nenadoma vzkipela. Potem pa se je obvladala: »Prihodnji teden«.

Vstal je in se nasmehnil: »Grem Zalka!« Šel je proti postelji kjer je sedela in rekel: »V roke mi sezi!« A rok ji ni dal. Položil jih je okrog njenega vratu in rekel: »Zdaj pa ne bo več najine pomladi, Zalka.«

V očeh ji je blestelo. »Zakaj nisi več prišel? Bila sem tako sama.«

»Le ciklame bodo še cvetele«, je tiho rekel. »Misliš, da bi se kaj izpremenilo?«

»Ti me nisi ljubil« je rekla.

»Ti Petra?«

»Ne, najbrž ne. Ne tako kot tebe«, je šepetala. »Povej, zakaj ne moreva biti midva srečna?«

»Saj ti boš«, je rekel Marjan in sedel. »Samo to je: nekoč nisi vedela, da iščeš moža, ne fanta. Študent ne more biti kaj prida mož, kajneda ne?« se je nasmehnil. »Poslušaj!« Nevihta je prhutala s polknicami in metala debele plasti dežja ob šipe. »Povej, kaj če pride?«

»Ga ne bo«, je mehko rekla. »Ta teden kupuje. Povej kaj!«

»Ti bi rada za večno, kajne, kakor piše v romanih, a življenje noče za večno in midva ne moreva skupaj.« Z mize je vzel vžigalice in prižgal cigareto. »Midva nimava kaj odločati«. Z bežnim pogledom je spet preletel sobo: miza, dva stola, umivalnik, postelja, obleka na zidu. »Ti hočeš dom, a jaz sem le čudno premožen študent: vse moje bogastvo je vera v poklic (včeraj so trije padli pri izpitih, je mimogrede pomislil). »To vero že od otroških let božam, to vero bom božal še vsa mlada leta, šest let. Če bo umirala, jo bom prodal podjetju za štipendijo (ko bi jo kupilo seveda, je pomislil). Sedmo leto mi bo vzela vojaščina. Le prištej svojim enaindvajsetim vsa ta leta čakanja. Kajne, to je težak račun«.

»Brigajo me računi. Ni prav, ker nisi prišel«, je odločno rekla.

»Ne bilo bi prav, ko bi ti križal pot. Prišel je Peter in Peter bi bil rad mož. Če bi jaz še hodil nekje vmes, bi ti ne bila že čez dober teden gospa, ali pa nikoli. Morda je življenje lepo uredilo. Tebe bo Peter rešil šestih

pisarniških tisočakov, ti njega dolgočasja; ob večerih bo hodil z lepo ženo pod roko. Mene je potisnilo na stran. Prava reč. Lepa si, Zalka!«

»Kaj nimaš nikjer ljubezni?«

»Nekaj je že«, se je Marjan nasmehnil. »Veš nekaj podobnega je kot sonce za oblaki, še nič v rokah. Pogleda čez rob in se skrije. Lepa si, Zalka«.

»Marjan, se bova kdaj srečala?«

»Kako da ne, Zalka; svet ni neskončno velik. Teh korald lani nisi imela, poglej, sverijo se!«

»Pisal mi boš pozdrave, kajne? Med besedami bi lahko kaj razbrala. Veš, fosfor sveti v kroglicah. Pazi, že nekajkrat so se mi razsule!«

»Kaj če pride kaj Petru v roke? Kako ta broška zahrbtno zbode!«

»To bom uredila. Veš, Peter ni kaj posebno brihten za take reči. Ne vem, kako bi te pozabila.«

»Marsikaj je že mimo, priznajva si Zalka«, je šepetal. »Kmalu bo sleherni spomin daleč v preteklosti. Pozabila boš! Saj me za slovo niti poljubila ne boš«.

»Ni res!« je zaihtela in mu položila roke na ramo. »Saj nisem res taka.«

»Tiho bodi vendar. No, saj nisi res taka. Samo to je: življenje ni roman. In rože bodo spet cvetele: ciklame. Še veš, dvoje grlic je sedelo na veji. Ena je splavala k oblakom, ena je obstala na veji. Glavo si mi kodrala v naročju. Grlica na veji kar ni vzletela. ‚Ni lepo naredila', si rekla in zrla v oblake. Vidiš, ni se poslovila. Ti ne boš tak, kajne, ti nisi tak. Ne jaz ne bom tak, sem rekel. Midva se ne bova poslovila, kajneda ne? si rekla. Zakaj si tiho? Reci da se bova poslovila! Kako je Marjan, ko greš od človeka, ki ti je najdražji? si me vprašala takrat in mi po licih razsula šopek ciklam.«

Zalka je ihtela.

»Kako je zdaj, Zalka?«

»Ne bom te pozabila, reci mi, da nisem taka!« je šepetala.

»Seveda nisi taka, če tako hočeš. Na, solze si obriši, ni vredno. Poslušaj!« Veter je metal cele plasti dežja na priprto okno in bliski so zdaj pa zdaj za kratke hipe rezali noč.

*

Vidite, ljudje, tako hodim nocej po novomeških pločnikih kot cigan brez doma in pozdravljam prijatelje in znance. Prijatelji in znanci pa premišljeno štejejo korake vsak s svojo srečo pod roke in nekam zviška odzdravljajo. Razganja me sicer najgrša nevoščljivost, toda moj obraz je spokojen in celo nasmeh je hinavsko sladak, saj je odsev najlepših sanj, ki jih nenehno kopičim v svojem srcu.

Da, nekoč bo drugače!

Nekoč, morda že čez pet ali deset let, bom šel tudi jaz na večer po cestnem tlaku s svojo srečo pod roko. Topel veter bo takrat raznašal kostanjeve liste, žena bo prijetno čebljala in mi z mehkimi prsti naravnavala kravato, po poljih bodo peli čički, po mlakah regljale žabe, z večernega neba bodo padali bleščeči srebrni utrinki.

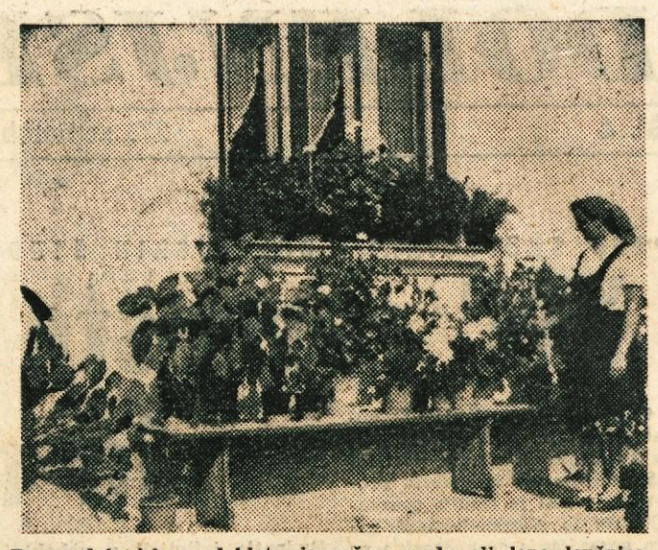

Ponos dolenjskega dekleta je rožna greda ali lepe lončnice, ki jih Pavlica vsak dan lepo zaliva...

„Jumpajdi, jumpajda..."

V naše uredništvo so prinesle prve jesenske sapice grenko-tožno pesnitev, delo pisca mnogih neobjavljenih tragedij Bineta Solze, ki ne zasluži toliko zaradi literarne vrednosti, kolikor zaradi izredne aktualnosti objavo v naši novi rubriki »Jumpajdi-jumpajda«.

Draga mati!

Nekaj novic sem sklenil poslati. Zavrelo je. Veste, jesen, nemirni večeri — vmes kak meglen — a glavno, tisti fant zelen večkrat kvartiri pri vaši hčeri, ko pade mrak in se korak ne sliši v rosni travi.

Že po naravi je zvit, zato se postavi zardel v senco in zažvižga šele, ko vi že spite. Saj veste, kako to vpliva. Preko dolin so megle in mesec razliva srebrne žarke do kakih treh po vseh stezah in poteh. Ej, to vaše dekle! Saj ni čudno, da pogleda skozi okno in ga odpre. »Kdo je?« vpraša na glas. »I, jaz!« reče on in nato... saj veste, kako dogodki teko, saj tudi nad vami nekoč imela je moč ta presneta ljubezen: v hiši vse spi, luč se utrne, nato pride tiho po poti vaša pridna hči in — on njej naproti.

Saj nisem jezen, nisem. Le da bi teh pisem ne bilo, kjer mi tako lepo piše, da me ljubi. In niti mesec dni še ni po tisti obljubi njeni, da si bova zvesta pa že ti gresta pod roko in jaz naj pač samo tako capljam za njima kot caplja za ženo in ji kima vsak možiček poročeni?

Jok, brate! Če bi ne bilo aresta, bi brez planke ne prihajal k njima na sestanke, a so aresti, zato se je treba vesti, da bo za vas in zame prav. Tudi vas okrog prinaša. Zelo fino. Nikdar vas ne vpraša, če sme v kino. In k sošolkam zahaja najraje, kakor vam pravi. Se vam ne zdi čudno, da jih je toliko? In tiste fizkulturne vaje? Poglejte no v mraku okrog hiše nekoliko! Tam v tisti lipovi senci se z njim vsak večer sestaja. A mati, vi spite vse te čudovite noči in niti ne slutite, kaj vse vaša hči sanja. A zjutraj niso sklede pomite, v kuhinji drv ni in pujsek še žrl ni in ura je že minila, odkar je šla na trg, da bi kaj kupila.

Vsega tega je kriva ljubezen, zato teh nekaj vrsti. Še te dni jo vzemite v roke. Ljubezen ja ni za take otroke. No, da, če bi mene ljubila, naj sodba ji bo, če mogoče je, mila.

Še to: očitanje bo minilo, ko boste posegli vmes. Pohitite, razhudite se zares, da ne bom štel samo spomine!

S spoštovanjem — vaš Bine.

Nogomet v Beli krajini ima lepo bodočnost

Ni še dolgo, kar so govorili, da je nogomet v Beli krajini obsojen na večen počitek, da ne bo dosegel take ravni, kot jo je imel takoj po osvoboditvi ali celo pred vojno. Zadnji rezultati, predvsem črnomaljskih nogometašev, pa kažejo drugo stran. Tehtnica se nagiba vse bolj v korist uspešnega delovanja. V Beli krajini je sedaj ustanovljen le en nogometni klub, vendar pa igrajo nogomet v sleherni vasi, kjer le dobijo žogo. Malo bolj organizirani centri bi lahko imeli tudi svoje enajstorice. To zadeva predvsem Metliko, Gradac, Semič in Vinico. Mladina je za ta šport navdušena in bi ji bilo treba pomagati, saj bo imela v prihodnosti glavno besedo.

Črnomaljci so po dveh letih počitka ustanovili nogometni klub »Bela krajina« in po treh mesecih pospravili že lepo število trofej. In oživiti dve enajstorici, ni bilo lahko, poleg tega pa sta dosegli že res zavidljive uspehe. Mladinci so se doslej pomerili dvakrat in so s Partizanom Kočevje dosegli rezultat 2:1, z NK Jela Vrbovsko pa 0:0.

Mladina iz ostale Bele krajine pa je prepuščena divjemu nabijanju in tekanju po travnikih. Tudi te »nogometaše« bi bilo treba organizirati in jim omogočiti razna tekmovanja, pa bi kmalu imeli dovolj mladega nogometnega kadra. To velja predvsem za mladino iz Gradaca in Metlike. V Gradacu sem pa tja kaj naredijo, da pa bi uredili nogometno igrišče, ni mogoče. Čudno se nam zdi, da sploh morejo igrati nogomet na takem igrišču, ki je vse kaj drugega kot primerno. Slišali smo, da sta bila denar in načrt za preureditev že zagotovljena, kam pa je šel denar, ni znano. Če ne drugega, bi lahko vsaj splanirali tiste hribčke, s katerimi buldožer ne bi imel veliko dela. Tu igrajo nogomet že dalj časa in so že bili prvaki Bele krajine na prvem mladinskem prvenstvu za leto 1954. Mladince, kakršni so v Gradacu, bi bilo škoda prepustiti samim sebi in brez igrišča. Precej bi lahko pomagala občina Gradac.

Tudi nogometno igrišče v Metliki je pereča zadeva. Vendar so se tam že odločili, da ga bodo pričeli graditi in nas bo metliška enajstorica lahko spet presenetila kot lani. Če bo igrišče, bo tudi kadra dovolj. Mladinci-nogometaši so tu zelo talentirani, hitri in imajo smisel za duhovite kombinacije. Večina od njih je včlanjena v TVD Partizan, vendar jim s tem še ni omogočeno, da bi nastopali tudi v nogometu.

Kaj pa člani? Tudi teh je malo v Beli krajini, in to le v NK »Bela krajina« v Črnomlju. Dosegli so že lepe uspehe. Po treh mesecih dela so doživeli le dva poraza, dve neodločeni igri, tri pa so dobili z visokimi rezultati. Njihova najpomembnejša zmaga je bila v tekmi z Železničarjem iz Karlovca, katerega so premagali z rezultatom 4:0. Velik triumf so dosegli tudi v Karlovcu na nogometnem turnirju Proleterja, kjer so zasedli drugo mesto.

Po uspehih črnomaljskih nogometašev se bodo igrišča verjetno bolj razživela, posebno ob dograditvi metliškega stadiona, in potem bodo tekmovanja tudi med samimi Belokranjci.

Marljivi igralci med počitnicami

Čeprav v poletnih mesecih ni dramske sezone, so ponekod igralske družine prav delavne. To brez dvoma velja za **KUD Ivan Prijatelj iz Sušja pri Ribnici,** ki se je preteklo nedeljo že tretjič predstavilo s Streicherjevo komedijo »Kam iz zadreg«, ki jo je poslovenil Ciril Kosmač. Ta mala dramska družinica, sestavljena iz prebivalcev okoliških vasi, priredi v zimskih mesecih po dve predstavi. Letos so naredili izjemo. Težko je bilo delo na polju in v službi, zvečer pa na vaji. Zato zaslužijo pohvalo. Delo je režiral študent Alojz Campa, ki se mu pozna, da je začetnik, vendar ga je pripravil z veliko prizadevnostjo. Predstava je doživela velik uspeh in gledalci so bili resnično zadovoljni. Najboljši igralec je bil Tine Lušin (Dominik), ki se je s svojim partnerjem Campom (Lipetom) odlično ujemal. Vlogo Urše je z lepim občutkom za mero podala Francka Campova. S svojo ljubkostjo sta privlačili Anca Lovšin (Fani) in Marija Šilc (Tončka). Zaljubljenca sta igrala Ivan Čampa (Franceta) in Pavle Čampa (pismonošo Šimlja), hlapca Krišpina pa Jože Starc. Slabša je bila Marija Andoljškova v vlogi Petronile. Nekoliko so motile ženske obleke (Petronila in Tončka), ki niso ustrezale po svoji moderni izdelavi kmečkemu okolju.

Lahko rečem, da je bila pomanjkljivost predvsem v dinamiki govora, ponekod v nerodnih situacijah in neumestnih pavzah. Režiser je zelo dobro rešil vprašanje jezika. Osnova mu je bil knjižni jezik, obarvan z osrednjim ribniškim narečjem, kar je za ljudsko igro povsem opravičljivo. Mnenja sem, da so take prireditve, čeprav pomanjkljive (upošvevati moramo seveda razne težave), vzor ljudsko prosvetne dejavnosti na vasi.

BODICE

PESEM O »SOCIALISTIČNI« MORALI

Živel je mož, imel oblast
in žena je živela.
In dva otroka v trajno last
z dokladami sta imela.

Oba že v službi mnogo let
— in so lepo živeli —
in jurjev trideset in pet
so mesec vsak našteli...

Odločí mož: če smrklja iz rovt
že vsaka v šolo rine,
še hčerko jaz naprtil bom
na hrbet domovine!

In hčerka podpisala je:
»Otroke bom učila...«
Komisija pa pristala je:
Pet tisoč boš dobila!

NOVOMEŠKI KAMELEON

Nekoč je bilo v modi;
pel je: slava Tebi na višavah...
Zdaj ko je bolj pri tleh: najraje hodi
nam ljudem po glavah.

ŠTIRJE VERZI O SPANJU

**V pravljicah spala vse dni in noči
je kraljična zakleta,
pri nas pa že dolgo spi in molči
»Dolenjska prosveta«**

INTERVJU S SLAMNIKOVIM TONČKOM

**Ko se je Tonček med knjigami zbudil
»Nikdar več sanjal ne bom!« je omenil:
»Saj se doslej še nihče ni potrudil,
da bi mi »sanje« ocenil«.**

NAGRADNA UGANKA

(Prva nagrada pet din, druga tri din, tretja en dinar. Odgovore pošljite najkasneje do 1. oktobra.)

**Prišla v Ljubljano petega,
smo pase zategnili,
če pa kasneje kdaj — desetega,
smo komaj še lazili;
je strašil po želodcu pajk,
pred sobo gospodinja,
na Univerzi: »Generalni štrajk!«
nekdo na glas preklinja.
Zanima vas, le kdo, zakaj,
nam venomer nagaja?
Uganite za nagrado vsaj:
Stipendija z.....?**

Pozna jih

Neki znani njujorški novinar je trdil, da v »visokih krogih« nihče ne posluša, kaj mu drugi govori. Da bi to dokazal, je nekoč, ko je bil povabljen na večerjo k ženi »kralja margarine« Smith Wekses, nalašč zamudil. Izročil je gostiteljici krasen šopek rož in se takole oprostil: »Oprostite, milostljiva moji zamudi! Predno sem šel, sem zadavil doma svojo teto, pa je trajalo precej dlje, kot sem mislil.«

»Res?« se je ljubko nasmehnila gostiteljica. »Kako je lepo, da ste vseeno prišli!«

TEGOBE ŠPORTNEGA NOVINARJA FRANCELJNA

**Ko boža: Mica v formi, Janez ko v najboljših časih...
odmev: »Je brihten fant, kar naj pridno ustvarja!«
Ko pove še:... a preveč je pričkanja pri asih...
odmev: »Kraca, kraca zaradi ho norarja!«**

Pri F. S. Finžgarju

Poznati Franca Saleškega Finžgarja, pisatelja romana Pod svobodnim soncem, novel, povesti in priljubljenih ljudskih iger, je bila moja davna želja. Finžgarjeva dela so mi pomenila in mi še pomenijo čtivo, v katerem vedno odkrivam nove lepote. Lepega je v Finžgarjevem delu veliko: »Mnogo tedanje preproste ljudske lepote sem še užil, mnogo sem jo zvedel od mož, ki žive v tej povesti. Tistih časov danes ni več.« (Gostač Matevž, 1954). Finžgar je lepoto, ki jo je užil, upodobil tako, da jo bralec res podoživlja. Ideal mu je trden kmečki dom: bela zidana hiša, trdna gospodarska poslopja, rodovitno polje, zdrava in rejena živina, ki jo z velikim slavjem ženejo spomladi v planino, jeseni pa še z večjim privedejo domov. Ravno planina je bila tista, ki je dolgo družila vse družine, bila je ponos vaške skupnosti. Pisatelj z bridkostjo čuti, kako se majejo in rušijo temelji takega doma. Vzroki so v alkoholizmu, pravdarski strasti in zakoreninjenem materializmu, ki je zlasti občuten pri sklepanju zakonov: delaven bajtarski sin ne sme za gospodarja na grunt, primernejši je šibak pijanček in zapravljivec, samo da je doma z grunta. Ljubezen je stvar, ki je pri tem ne gre upoštevati. Temelji tega doma so se zamajali. Moralno ga spodkopujejo tudi stiki s tujimi delavci, ki grade železnico. Nekateri od njih so pokvarjeni, varajo kmečka dekleta. Kriza kapitalističnega gospodarstva, ki je v devetdesetih letih spravila na boben na tisoče slovenskih domačij, tudi Finžgarjevemu idealu ni prizanesla.

Pisatelju in nam je hudo za tisto čudovito ubranostjo in složnostjo, v kateri je živela vaška srenja. Tudi nekaj pravice je bilo že takrat na svetu. Kljub temu, da je bil Tevž gostaški, je na gnoju zdelal Jurja in še štiri druge. Ker je bil močan in pošten, je zmagal in si pridobil krivce, ki so bili tako lepi in zavidanja vredni!

Finžgarjev jezik je tisti, ki me je še posebej priklepal na njegove stvaritve. Skoraj na pamet sem znala odlomke, v katerih je klasično, do skrajnosti izbrušeno opisal, kako je Iztok prežal na Hilbudija ali izstrelil kragulja v bizantinskem hipodromu.

Pred kratkim sem obiskala Finžgarjevo rojstno hišo v Doslovičah na Gorenjskem. To je skromna kajža in nekaj njivic; vse je prigaral pisateljev oče. Ni bilo lahko, družina je bila velika, zaslužek pa ne vedno najboljši. Majhno in skromno, na svojem pa so le bili.

Predstavljam si pisateljevo življenjsko pot. Nadarjenost in izredna življenjska sila, ki je še sedaj, ko mu je 85 let, ogromna, sta mu ustvarjala izredno bogato in pestro življenje. Zazdel se mi je skoraj izreden, zato sem ga hotela sama spoznati in z njim govoriti.

S kolegom sva vzela vsak po eno Finžgarjevo knjigo in se odpravila proti njegovemu domu na Mirju ob Gradaščici. Kmalu sva sedela v sprejemnici — gorenjski sobi. Nadvse mi je bilo všeč njeno planinsko vzdušje. Tudi pisateljev lesorez, ki mu ga je ob 70-letnici poklonilo predsedstvo vlade LRS, je v takem slogu.

V sprejemnico je stopil visok, krepko vzravnan mož s popolnoma belo glavo — 85-letni pisatelj Franc Saleški Finžgar. Segel nama je v roke. Povedala sva, da sva študenta slavistike, da bi ga rada poznala in spregovorila z njim kakšno besedo, če bi utegnil. Gledal naju je in nama namignil v svojo delovno sobo. Sedel je poleg naju, dal na uho slušni aparat in rekel: »No, kaj bi rada?«

Midva sva ga čudno pogledala, češ saj sva že povedala.

»Nisem vaju čisto nič slišal. Tole bo malo pomagalo, pa bosta morala vseeno govoriti glasno in razločno. Eno uho mi je sama razvalina. V drugem je še nekaj življenja, vendar čisto malo. Nekaterih glasov, na primer i-jev, sploh ne dojemam. O, tista bomba mi je dala svoje.«

Spomnila sem se opisa bombnega napada na Ljubljano, ki je prizadel tudi pisateljevo hišo, njemu pa za vedno uničil sluh. Mnogo je pretrpel tedaj. Še hujše pa so posledice: čuti se izločenega iz družbe, čeprav bi marsikdaj rad izmenjal misli s pametnimi ljudmi. Čuti, da mu je zaprta pot v Akademijo in drugam.

Stavila sva pisatelju nekaj vprašanj, na katera je odgovarjal kratko in razločno. Razgovoril in raznežil se je pri opisovanju časov, ko je bilo še mnogo preproste ljudske lepote. Zvedela sva, da je letošnjo mohorjevko, Gostača Matevža, napisal pred enim letom. Pozneje je pisal še Spomine. Sedaj je s pisanjem težko. V glavi ima izdelan stavek. Piše ga, potem pa ugotovi, da je prišel samo do polovice. Misel se je razblinila in ponavadi je ni več nazaj.

Strežnica je stopila v sobo in povedala, da hoče govoriti s pisateljem neki profesor. Zato sva se midva skušala čimpreje odpraviti. Prosila sva ga še za avtogram, ki sva ga seveda takoj dobila. Ob slovesu nama je dejal:

»Mlada sta, življenje je pred vama. Jaz pa bom moral iti... Dobro se imejta!«

D. Z.

Franci Kuhar

NARODNI MOTIV

**Kito cvetja si bom spletla
z njo ovila si glavó. —
Kaj bo, kaj bo mogel kdo,
a storila bom tako?**

**S cvetjem šla bom k njemu,
poljubila ga topló. —
Kaj bo, kaj bo mogel kdo,
če storila bom tako?**

**Potlej sinka bom zibala,
mu prepevala lepó. —
Kaj bo, kaj bo mogel kdo,
če storila sva tako?!**

V ZIDANICI

**Še firkelj za danes
natoči ga, Janez,
da hčer ti
za snaha bom dal.**

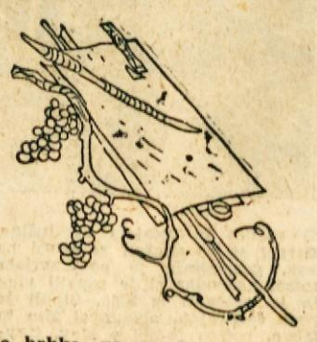

**Je brhka, vesela,
kar hočeš, ti dela
in z njo ti
vso srečo bom dal.
Natoči ga, Janez,
saj to je le danes
in zanj ti
še hčerko bom dal.**

Ivan Perhaj

Hrepenenje

Dan že ugaša in zgodnji mrak ovi drsijo
z gričevja v nižine, poplavljene s kalno vodo
in v vetru večernem breze ob cesti šumijo
in v prsih mi sanje kot rože pomladne cveto.

Vse so se sanje mi v nočno drhtenje izlile,
vse zamaknile v nočni se čas
in s svojimi nežnimi krili rahlo ovile
neviden, a sluten v nocojšnjem večeru tvoj zal obraz.

Dan je ugasnil in pozni mrakovi drsijo
z gričevja v nižine, poplavljene s kalno vodo,
visoko v zenitu zvezde polnočne gorijo,
zasanjana duša v zasanjanost zre mi mehko.

IZ NAŠIH KRAJEV

Pismo iz Gornje Stare vasi

Gornja Stara vas je oddaljen zakotni kraj in zato malokje poznan, zaradi česar se pojavijo večkrat tudi težave. Tu smo večinoma mali kmetje in imamo malo dohodkov. V priljubljenem »Dolenjskem listu« smo brali, da je v Novem mestu zgrajena mlekarna. Tudi v našem kraju bi marsikdo rad oddajal mleko, toda najbližja zbiralnica mleka je v Zburah. Želimo, da bi mleko zbirali pri Činkoletu v Malih Poljanah ali pa pri Blatniku v Spodnjem Lakencu. Mleko bi nosili iz vasi Klenovik, Male Poljane, Gor. Stare vasi. Čelevc, Spodnjih Lakenc in Trščine. To bi želeli kmalu.

Ker je ime vasi podobno vasi Stara vas pri Škocjanu, je tudi nerodno. Če kdo v nujnem primeru naroči rešilni avto, ta zaide zaradi nepoznavanja krajev k Škocjanu in s tem izgubi precej časa. Zgodilo se je že, da je bolnica, ki so jo prinesli do ceste, kar tam rodila.

Sedaj pa še nekaj o komuni. Prej smo imeli občino Škocjan, na zboru volivcev pa so se vaščani izjavili za občino Mokronog, ker sta Sevnica in Šentjernej precej oddaljena kraja. Sedaj, ko je bilo poslovanje prenešeno na sedež komune, smo zvedeli, da spadamo pod Sevnico in okraj Trbovlje. To je za vaščane velik udarec. Če ima kdo opravek na občini, ima sedaj samo do postaje Tržišče tako daleč, da bi bil v tem času že v Mokronogu. Če gre človek v Sevnico, mora vstati že ob treh zjutraj in iti na vlak. To je zvezano tudi s potnimi stroški. Še mnogo težje pa bo, če bo treba iti na okraj v Trbovlje. V Novo mesto prideš tudi peš, če ni denarja, kar je pri nas pogost pojav, toda v Trboylje je to nemogoče.

Spomladi je bilo pri nas vse na delu za elektrifikacijo. Postavili smo drogove, pa tudi po hišah je že narejena instalacija. Nato pa je vse zamrlo. Po vasi stoje osamljeni drogovi in ne služijo svojemu namenu. Ljudje se sprašujejo kdo je kriv tega zastoja in kdaj se bo to premaknilo z mrtve točke. **S. Buc**

V Ribnici spet tlakujejo cesto

Po skoraj več kakor polletnem zastoju so pred kratkim spet začeli tlakovati cesto skozi Ribnico. Delavci urejujejo zdaj cestišče od podružnice Narodne banke proti Gorenji vasi. Ker so sredstva za delo zagotovljena, bo Ribnica še letos dobila lep kos nove tlakovane ceste. Or.

Uspel nastop dresiranih psov

Blizu tisoč ljudi si je v nedeljo popoldne ogledalo na Loki nastop dresiranih psov ljubljanskega Kluba ljubiteljev športnih psov, ki so tudi letos nastopili v Novem mestu s svojimi ljubljenci in pokazali vrsto zanimivih umetnosti. Za dobro pripravljen nastop so poželi zasluženo aplavz. V zadnjem času smo tudi v Novem mestu opazili več pasemskih psov in bi bilo morda prav, da bi podoben klub ustanovili tudi v središču Dolenjske. Vzreja čistokrvnih pasemskih psov bi bila lažja, dresiranje psov pa ima več pristašev tudi na Dolenjskem.

V Sodražici so imeli lepo slavje

V nedeljo 11. septembra so imeli v Sodražici lepo slavje. Prostovoljno gasilsko društvo je slavilo 57-letnico delovanja. Gasilsko društvo je ob tej obletnici razvilo nov društveni prapor. Kljub dežju se je udeležilo slavja veliko ljudi, gasilcev in ostalih ter gostje z ljudskim poslancem Matijo Maležičem. Tega dne so izročili svojemu namenu tudi novozgrajeni vodovod, ki je za Sodražane velika pridobitev.

Tečaj za vkuhavanje v Kočevju

Društvo za pomoč in napredek gospodinjstva v Kočevju je organiziralo tečaj za vkuhavanje sadja in zelenjave. Tečaj vodi izkušena gospodinja *Anica Konradi*, ki je vodila že vrsto tečajev in letos obiskovala tridnevni tečaj, ki ga je organizirala Okrajna zadružna zveza. Tu je tov. Konradi dobila veliko novih receptov, ki jih sedaj posreduje ostalim mladim gospodinjam in dekletom. Udeleženke tečaja se bodo naučile marsikaj in s tem izboljšale prehrano svoji družini. Material, ki ga uporabljajo na tečaju, prineso same. Ob zaključku tečaja bodo priredile razstavo.

Velike težave ima društvo s prostori. Nujno je, da bi imeli stalen prostor, ki bi ga uporabljali od maja, ko pridejo na trg češnje, in čez zimo, kjer bi imeli razne kuharske tečaje, tečaj za krojenje, predavanja itd., da se ne bi venomer selili kakor doslej. *I. Jamnik*

Zveza borcev v Žužemberški občini

Pretekli teden je organizacija Zveze borcev v Žužemberku sklicala sejo vseh dosedanjih odborov na področju nove občine in sicer iz Dvora, Hinj in Žužemberka. Kot zastopnik ZB iz Novega mesta je sejo vodil Janez Grašič. Razpravljali so predvsem o partizanskih otrocih ter o otrocih še živečih borcev in aktivistov. Govorili so o razmerah, v katerih ta mladina živi in o možnosti zaposlitve. Za nekatere od teh otrok bo zelo dobrodošla dopolnilna šola, ki jo je lani organiziral Okrajni odbor Zveze borcev Novo mesto, skupno s Svetom za prosveto v Šmihelu pri Novem mestu.

Na seji je bil izvoljen novi odbor Zveze borcev za občino Žužemberk.

Pokažite DOLENJSKI LIST znancem, prijateljem in sorodnikom! Naročite na naš list može in fante, ki služijo vojaški rok v JLA!

PO NOVEM MESTU

Med našimi kolesarji je zadnje čase spet izbruhnila nalezljiva bolezen, ki se ji pravi po slovensko: neupoštevanje predpisov cestnega reda. Da bi se kolesarjem možganj preveč ne pretresali na naših cestah, že dalj časa uporabljajo »zdravilno« metodo, da kolesarijo po pločnikih, zlasti ob cesti proti Ločni. Kolesar ti lepo za hrbtom pripelje po pločniku in celo pozvoni, da se mu umakneš s pločnika. Na široki cesti pa srečuješ kolesarje, ki zvoniti ne znajo in najraje kar tiho frnejo mimo tebe. Seveda je ob taki »obzirnosti« kolesarjev najbolje, da molčiš, ker bi sicer utegnil slišati kako gorko...

Ali res ne more človek vsaj na pločniku biti varen pred kolesarji? Ali ne bi bilo morda vendarle dobro, da bi vsaj včasih tja pogledal kak varnostni organ, ki bi vročekrvnemu kolesarju zbil vročino in mu dopovedal, kaj sme in kaj ne?

NOVOMEŠKA PERIŠČA

Štiri perišča imamo v Novem mestu in nujno so potrebna. Vendar vsa štiri niso vredna enega dobrega. Perišče pod Ločensko cesto, ki je bilo postavljeno lansko leto, je še najboljše, ostala tri pa so izredno slaba. Zlasti perišče na Loki, ki na vseh straneh pušča in se nagiba. Na njem raste že cela džungla trave, ima pa tudi zelo nevaren dostop po strmih kurjih stopnicah, da je res kar čudno, da se že ni zgodila kaka večja nesreča.

Nekoč smo o tem perišču že pisali, kljub temu pa je ostalo še vse pri starem. Menda res čakamo najprej hude nesreče, potlej pa se bomo šele zdramili.

*

Snaga v Novem mestu ni ravno na zavidljivi višini, vsaj glede stranskih in skritih ulic. Smeti, gramoza, žaganja in drugih odpadkov je vsepovsod na pretek. Se dobro, da letos ni bilo preveč lepega sončnega vremena in vročine, vsaj ni bilo toliko vonjav. Ljudje posebno v skritih ulicah zelo malo skrbijo za snago, zato imajo vsi ti kupčki smeti in odpadkov vse leto lep mir. Toda kaže, da bo v kratkem tudi te »idile« konec. V mestu je namreč ustanovljeno podjetje »Snaga«, ki je registrirano kot pravo obrtniško podjetje in ima namen uvesti v mesto potrebno čistočo. Upamo, da bo to potrebno podjetje temeljito poskrbelo za red in snago po mestu. -r-

Dopisujte v »Dolenjski list«

Še o ‚revčku' Stegnetu...

V prejšnji številki našega lista smo poročali o veliki špekulantski zadevi Stegneta in pomagačev iz Goleka pri Vinici v Beli krajini. Pribili smo, da je prisojena kazen za glavnega krivca Ivana Stegneta st. **odločno premila.** Navajamo še nekaj dejstev, ki dovolj zgovorno razkrinkajo značaj tega »velikokalibrskega« špekulanta.

Že pred sodbo so ljudje govorili, da Stegne ne bo hudo kaznovan, ker se zna izmazati in ker je »star maček«. Kazno je, da se je ta ljudska napoved vsaj približno uresničila. 18 mesecev zapora, 100.000 din kazni in 10 tisočakov povprečnine je za Stegnetove lopovščine in prekupčevanje z dolarji po mnenju mnogih poštenih ljudi zares majhna kazen.

V članku smo navedli, da je imel Stegne pri sebi dva upokojenca, od katerih je pred vojno izvabil denar za gradnjo hiše, po vojni pa jima je to »povrnil« v istem znesku in ju pognal od hiše! — Ko je Stegne pretekla leta dobival naloge za plačilo davka (ki je bil, mimogrede povedano, zanj prava malenkost!), je cvilil, da denarja nima, da ga hoče oblast uničiti in podobno. Ob neki taki priliki je dal pred cerkvijo razglasiti, da prodaja voz in konje, ker potrebuje denar za davke! Kakšno hinavstvo, kakšna brezprimerna predrznost in norčevanje iz pridobitev ljudske revolucije in ljudske oblasti! Medtem ko je Stegne delal milijonski promet z dolarji, je pod krinko revščine ponujal javno na prodaj voz in konje... Davkov tudi ni plačeval na občini, češ da »s cigani noče imeti opravka«, temveč je denar nakazoval preko pošte.

Mislimo, da teh nekaj kratkih stvari dopolnjuje ostalo, da si bodo delovni ljudje znali ustvariti popolno sliko o špekulantu Stegnetu.

LEPO JE BILO V ZAGREBU

Med kolektivi iz Slovenije, ki so šli na ogled jubilejnega zagrebškega velesejma, je bil tudi kolektiv Medzadružnega lesno industrijskega podjetja iz Ribnice. Velik Putnikov avtobus je naložil 45 delavcev in uslužbencev. Že sama vožnja skozi prelepe predele Dolenjske je bila posebni užitek. Zagrebški velesejem nas je več kakor iznenadil. Videli smo vrsto strojev, strojnih naprav ter vseh mogočih drugih stvari. Videli smo, da je naša industrija napredovala na vseh popriščih dejavnosti. Obiskali smo tudi paviljone tujih držav, tako češkoslovaški, švicarski, ruski, kjer smo videli tudi prvikrat televizijski prenos, ter paviljone drugih zastopanih držav. Pri tujih razstavljalcih so nam najbolj ugajali precizni stroji (Zapadna Nemčija, Češkoslovaška, Rusija) ter težki stroji in avtomobili (Madžarska, Italija). Seveda si je v nekaj urah, kolikor smo jih imeli na razpolago, nemogoče ogledati vso razstavo do potankosti in tako smo mnogo prezrli, kar je bilo tudi vredno ogleda. Vsekakor smo se na velesejmu mnogo naučili, predvsem pa smo bili veseli napredka naše industrije, saj nam domalega nudi vse, kar potrebujemo v vsakdanjem življenju.

Domov smo se vračali z zadovoljstvom; skratka v Zagrebu je bilo res lepo. -kr-

PUTNIK SLOVENIJA NOVO MESTO
telefon 108

—prodajamo železniške vozovnice;
—organiziramo izlete z vlaki in avtobusi;
—posredujemo potne liste in vize;
—prodajamo ladijske vozovnice;
—najlepše razglednice dobite pri nas;
—poslužujte se naših uslug!

DOLENJSKI OBVEŠČEVALEC

KINO

»KRKA« — NOVO MESTO: 23. do 26. septembra: slovenski film »Tri zgodbe«, 27. do 29. sept.: ameriški »Ženske prihajajo«.

DOM JLA — NOVO MESTO: 23. do 25. septembra: angleški film »Mladi ljubimci«, 27. do 29. septembra: francoski »Gospod Ripois«.

DOLENJSKE TOPLICE: 24. in 25. septembra: ameriški »Podkupnina«, 27. sept.: amer. »To je moj sin«, 28. in 29. sept.: ameriški »Glej tička«. — Predstave ob delavnikih ob 20.15, ob nedeljah ob 16. in 20. uri.

TREBNJE: 24. in 25. sept.: švedski »Margit«. — Predstava v nedeljo ob 15.30 uri.

MOKRONOG: 24. in 25. septembra: amer. »Williamsova karabinka«.

ČRNOMELJ: do 25. sept.: »Gospodična Casanova«, 27. in 28. septembra: »Mclovia«.

»JADRAN« — KOČEVJE: 23. do 25. sept.: francoski »Ali Baba«, 28. in 29. sept.: brazilski »Sinha Moca«.

Dežurna zdravniška služba v Novem mestu

Od 25. septembra do 2. oktobra ima dežurno zdravniško službo dr. Miro Vodnik.

MALI OGLASI

4 DOBRE, kvalificirane mizarje sprejmemo takoj v službo. Splošno mizarstvo, Dvor pri Žužemberku.

IZGUBILA SEM na poti od Žabje vasi proti Cikavi črn nizki ženski čevelj. Najditelj naj ga vrne za nagrado pri upravi lista. (487)

TRI RABJENE PLASČE za kolo prodam. Naslov v upravi lista.

DVE LONČENI PEČI, sobni, ugodno prodam s pripadajočim železjem. Na ogled v Novem mestu. Naslov pri upravi lista.

Obvestilo

Obveščamo vsa društva, da bo v nedeljo, 25. septembra 1955, ob 11. uri v Črnomlju ustanovna skupščina Rokometne podzveze Črnomelj. Vabimo vse delegate društev, da se skupščine obvezno udeleže. Vse stroške nosi Rokometna zveza Slovenije.

ZAHVALA

Delovnemu kolektivu podjetja »KREMEN« in prevoznemu podjetju »GORJANCI« se iskreno zahvaljujemo za pomoč pri letošnjem taborjenju.

Rod gorjanskih tabornikov, Novo mesto

Zahvala

Ob pozornosti, ki sem je bila deležna kot pacijentka internega oddelka Splošne bolnišnice v Novem mestu v moji težki bolezni, čutim dolžnost, da izrečem javno zahvalo vsem zdravnikom in zdravnicam ter strežnemu osebju bolnišnice.

Prav posebno pa se zahvaljujem primariju dr. Koscu za njegovo izredno ljubeznivo in obzirno pozornost ter skrb za moje ozdravljenje.

Enako se zahvaljujem tudi dr. Spilerju.

Zofija Maraž, Novo mesto.

IZ MATIČNIH URADOV

Novo mesto

Pretekli teden je bilo rojenih 28 dečkov in 18 deklic.

Poročili so se: Urbančič Jože, čevljarski pomočnik iz Gor. Polja pri Straži, in Lavrič Marija, delavka iz Dol. Straže, Cepon Karol, gradb. tehnik iz Ljubljane, in Zagorc Emilija, gradb. tehnik iz Smolenje vasi pri Novem mestu. Franz Oskar, upokojenec, in Mušič Gizela, zasebnica, oba iz Bršljina pri Novem mestu. — Čestitamo!

Umrli so: Povše Marija, 10 let, iz Urših sel. Ficko Zlatko, 3 leta, iz Kočevske reke. Brudar Zdenka, 1 dan, iz Bršljina, Penca Marija, užitkarica, 71 let, iz Malih Poljan pri Dol. Toplicah. Mlakar Martin, kmet, 47 let, iz Ponikev. Brudar Branka, 4 dni, iz Bršljina pri Novem mestu. Hočevar Mirko, 2 dni, iz Novega mesta.

Iz novomeške porodnišnice

Pretekli teden so rodile: Klemenčič Marija iz Novega mesta — deklico. Kotar Zofka iz Dolenje vasi pri Vel. Loki — deklico. Cinkole Marija iz Kronovega pri Beli cerkvi — deklico. Repič Ana iz Malega Vrha, LR Hrvatska — deklico. Miklič Martina iz Hudeja pri Škocjanu — dečka. Žabčič Ivanka iz Rakovca pri Metliki — dečka. Uršič Marija iz Trebče vasi pri Dvoru — deklico. Gorc Neža iz Kočevja — deklico. Kuhelj Marija iz Žužemberka — deklico. Bogunovič Mihaela iz Ragovega pri Novem mestu — deklico. Znidaršič Milena iz Jezera pri Trebnjem — deklico. Gorenc Anica iz Krmelja — deklico. Gačnik Štefka iz Sel pri Ratežu — dečka. Jerše Kristina iz Jame pri Dvoru — deklico. Povše Slavka iz Uršnih sel — dečka. Turk Ana iz Brezovice pri Stopičah — deklico. Kralj Ana iz Gabrja pri Brusnicah — dečka. Sutar Jožefa iz Gor. Gradišča — dečka. Dragan Frančiška iz Statenberga pri Trebelnem — deklico. Jaklič Jožefa iz Boršta pri Gradacu — dečka. Zagar Terezija iz Stranske vasi pri Šmihelu — dečka. Djukič Marija iz Novega mesta — deklico. Gorenc Valentina iz Mirne peči — deklico. Vuk Marija iz Dol. Lokvice pri Metliki — deklico. Kebe Zvonka iz Novega mesta — dečka. Mugerli Anica iz Ljubljane — deklico. Simončič Ana iz Žapuž pri Šentjerneju — dečka. — Srečnim mamicam čestitamo!

KRONIKA NESREČ

Pretekli teden so se ponesrečili in iskali pomoči v novomeški bolnišnici: Severja Antona iz Osojnika pri Semiču je v šoli součenec po nesreči udaril po nosu in mu ga poškodoval. Umek Anton iz Kočevske reke si je pri delu doma z žago poškodoval levo roko. Hren Janez, ključavničarski vajenec iz Vavte vasi, si je pri sekanju drv poškodoval desno nogo.

Manjše podjetje v Novem mestu išče

TAJNICO PODJETJA

s perfektnim znanjem strojepisja, slovenskega jezika, po možnosti tudi stenografije. — Nastop službe takoj, plača po dogovoru.

Prav tam dobi takoj službo sposobna

RAČUNOVODKINJA,

ki pozna tudi ostalo administrativno poslovanje. — Plača po dogovoru, nastop takoj.

Ponudbe pošljite upravi »Dolenjskega lista« pod šifro »TAKOJ« ali »1. NOVEMBER 1955«.

ŠPORT IN TELESNA VZGOJA

Novomeščani niso zadovoljili

CRVENA ZVEZDA (Beograd) : PARTIZAN (N. m.) 3:0
(15:12, 15:5, 15:12)

Ves optimizem večine Novomeščanov ni pomagal. Po zadnjih »čistih« zmagah novomeških odbojkarjev v zvezni odbojkarski ligi smo pričakovali vsaj močan odpor domačih, zlasti ker so se pojavili glasovi o slabi formi bivšega državnega prvaka Crvene zvezde, Novomeščani pa smo sami lahko opazili, da naši odbojkarji čedalje bolje igrajo. Toda ves optimizem ni dosti pomagal. Novomeška šestorica tokrat ni zadovoljila blizu 800 gledalcev. Ni toliko vzrok delnega razočaranja gladek poraz v treh setih ampak predvsem slaba igra na mreži in v polju. Crvena zvezda, za katero nastopa pet državnih reprezentantov, je uspela z dobrim blokom, uspešno obrambo v polju in tudi z efektivnimi udarci na mreži umiriti napade domače šestorice, ki so njihovo glavno orožje. Ko so Novomeščani dobili nezaupanje v napade, je bil poraz neizbežen. Beograjska Crvena zvezda je zmagala gladko s 3:0 (15:12, 15,5, 15:12).

Moštvi sta nastopili v naslednjih postavah:

Crvena zvezda — Beograd: Milosavljević, Štitić, Popović, Stefanović, Stojmirović, Sedivy in dr. Nikolić.

Partizan — Novo mesto: Pučko, ing. Bergant, Dolenc, Medic, Sonc, Simič in Lapajne.

Še nekaj o igri domačih. V prvem setu je bila dolgo časa izenačena borba. Nekaj časa so vodili gostje, nekaj časa domači, vendar so bili v finišu gostje uspešnejši in so osvojili prvi set. Drugi set je bil v znaku stalne premoči Beograjčanov. V tretjem setu je bila igra najbolj ogorčena. Novomeščani so že vodili s 4:1, kasneje s 6:1 in 7:4, toda gostje niso hoteli popustiti. Izenačili so na 8:8, prevzeli vodstvo in zmagali z enakim rezultatom, kot v prvem setu.

Pri domačih smo opazili precej nervoze in nevigranosti. Nekateri posamezniki so precej »kiksirali«, verjetno zaradi nerednega treninga. Tudi Beograjčani niso igrali v tako reprezentančni formi, toda bili so občutno boljši in so zasluženo zmagali. Tekmo je dobro sodil Edo Slanina iz Ljubljane.

Po tej tekmi so Novomeščani zaradi poraza in zaradi presenetljive zmage Novega Beograda nad beograjskim Železničarjem s 3:2, zdrsnili s petega na šesto mesto v prvenstveni lestvici zvezne lige.

Odločilne tekme za biti ali ne biti bodo v Beogradu 8. in 9. oktobra in v Mariboru 16. oktobra.

Novomeške odbojkarice na drugem mestu

Tudi Novomeščanke so preteklo nedeljo igrale že tretjo zaporedno tekmo na domačem igrišču. Tokrat so sprejele v goste odbojkarice zagrebške Lokomotive, ki so jim bile najhujši konkurent za drugo mesto v hrvatsko-slovenski ženski odbojkarski ligi. Z zmago v štirih setih s 3:1 (15:11, 15:7, 12:15, 16:14) so si Novomeščanke, ki so nastopile v postavi Knaflič, Robar, Penca, Fink, Ostanek, Keglovič in Mislej, zagotovile častno drugo mesto, takoj za ljubljansko Olimpijo, ki je že siguren zmagovalec in novi član zvezne lige. (V petek je Olimpija v Ljubljani premagala tudi Novomeščanke s tesnim rezultatom 3:2). Prvo in drugo mesto bo prav gotovo lep uspeh slovenskih odbojkaric. Tekmo je sodil Urh iz Novega mesta precej slabo.

Interni atletski miting v Novem mestu

Novomeški atleti pod vodstvom prof. Glonarja so se končno le razgibali. V okviru priprav za IV. dolenjsko atletsko prvenstvo, ki bo verjetno 1. in 2. oktobra v Novem mestu, so priredili interni izbirni atletski miting, na katerem je sodelovalo čez 20 atletov. Zaradi kratkega treninga so bili doseženi povprečni rezultati. Med najboljšimi lahko omenimo rezultat Potrča, ki je skočil v višino 165 cm s poškodovano nogo, dalje dober čas 8,6 v teku na 60 m mladinke, ki ga je dosegla začetnica Kotnikova. Tudi na daljših progah so bili doseženi boljši rezultati, navzlic ostrim zavojem in komaj 280 m dolgi progi.

Ostali rezultati: Člani — tek 100 m: Škufca 12,1. **Tek 400 m:** Dokl 57,1. **Tek 800 m:** Dokl 2:15,8, Mišmaš 2:23,8. **Met krogle:** Škufca 9,28, Pate 9,12. **Skok v daljino:** Peterlin 4,75. **Met kopja:** Pate 41,40, Peterlin 38,92. **Met diska:** prof. Dobovšek 31,45, Brglez 28,50.

Mladinci — mlajši — tek 60 m: Korošec 8,3, Kumer 9,0. **Tek 400 m:** Kranjc 65,0, Korošec 68,2. **Skok v daljino:** Robar 4,66, Korošec 4,27. **Skok v višino:** Kranjc 130 cm, Korošec 115. **Troskok:** Kranjc 9,54, Robar 9,38. **Skok ob palici:** Robar 231 cm.

Starejši mladinci: Tek 100 m: Potrč 12,0, Fink 13,1. **Met krogle:** Potrč 12,20, Dokl 10,95. **Met kopja:** Potrč 37,34, Vidmar 34,12. **Skok v višino:** Potrč 165 cm, Bavdek 150 cm. **Skok v daljino:** Bavdek 5,28 cm, Fink 5,22 cm. **Skok ob palici:** Bavdek 262 cm. **Troskok:** Potrč 10,91, Bavdek 10,71.

Mladinke — mlajše: Tek 60 m: Kotnik 8,6, Mikec 9,5. **Tek 600 m:** Podpečan 2:08,3, Repovž 2:10,6. **Skok v daljino:** Zagorc 3,87, Kotnik 3,80. **Skok v višino:** Mikec 110 cm, Ferlič 105 cm. **Met kopja:** Kotnik 20,62.

Atletska sekcija TVD Partizan Novo mesto obvešča, da so redni treningi vsak ponedeljek, sredo in soboto na atletskem stadionu na Loki. Vabimo vse atlete, da se redno udeležujejo treningov, ker je atletsko prvenstvo Dolenjske že prav blizu. M. F.

ŠAH

V polfinalu vodi Primc

Drugi polfinalni turnir za prvenstvo Novega mesta je v polnem teku. Do sedaj so odigrali štiri kola. Situacija je nejasna, vendar lahko že sedaj ugotovimo, da so najresnejši kandidati za prva mesta: ing. Sodnik, Bartolj in Primc, ki je trenutno v vodstvu, toda ima odigrani dve koli več. Doslej ima najboljši uspeh ing. Sodnik, ki ima iz dveh partij dve točki (dve partiji odloženi).

Stanje na tabeli po četrtem kolu: Primc 3 in pol, Bartolj 2 in pol, prof. Dobovšek 2 in pol, ing. Sodnik 2, dr. Savelj 2, Šaranović 1 in pol, Vitanc 1 in pol, Jovović itd. F. M.

V Črnomlju bo ROKOMETNA ZVEZA

Izvršni odbor Rokometne zveze Slovenije je sklenil, da bo v Črnomlju ustanovljena rokometna podzveza za teritorij Dolenjske. V to podzvezo bodo vključena že obstoječa društva Partizan Črnomelj, Novo mesto, Krško, Brežice, Metlika in Svoboda Krmelj ter ostale novoustanovljene ekipe. Vsa letošnja conska tekmovanja bo že vodila rokometna podzveza Črnomelj. Delo podzveze Črnomelj bo sledeče: organizirala bo consko tekmovanje za moške in ženske, pionirsko tekmovanje in vse turnirje. Skrbela bo za dvig društev, klubov, sekcij, igralcev in sodnikov. M-k

NOVOMEŠKI KEGLJAČI NA JESENICAH

Novomeški kegljači so se udeležili spominskega tekmovanja na Jesenicah za Šefov memorial. Na tem tekmovanju je sodelovalo šest slovenskih moštev: »Beton« Celje, »Primorje« Ajdovščina, »Zasavje« Zagorje, »Železničar« Ljubljana, »Gradis« Jesenice in »Gorjanci« Novo mesto. Novomeški kegljači so nastopili v sledečem sestavu: Jože Jerman, Ljubo Murn, Vili Pejčič, Roman Zevnik, Riko Cigoj, Franc Barbič, Jože Mrzlak, Miro Jeraj, Franc Zupančič, Darinko Rangus in Vili Mežnarič.

Navzlic ostri konkuranci so Novomeščani zasedli tretje mesto. Najbolj se je izmed novomeških kegljačev odlikoval Miro Jeraj. V končem izidu je prvo mesto osvojil »Gradis« Jesenice s 729 keglji, drugo »Železničar« Ljubljana s 719, tretje »Gorjanci« Novo mesto s 682 itd.

DORIS
Kolonjska voda in toaletno milo
Tovarna
Zlatorog
Maribor

JOŽE ZAMLJEN:

Z vajenci po domovini

(Nadaljevanje in konec)

Še bi jih stresali iz rokavov ti šaljivi Dolenci, da ni zopet tulil potni maršal svoj večni in tako neusmiljeni odhod. Še Poštarski dom, ki je eden najlepših planinskih domov, smo si ogledali, nato pa smo se spustili v Trento. »Ej, to vam je cesta. Toliko ovinkov in serpentin ima, da jo še dolenjski Gorjanci ne zmorejo,« je zagodel Janez, ko smo se ovijali in trdno oprijemali sedežev, da nam ne bi avtobus zdrknil v dolino.

Skoraj na koncu serpentin stoji samotno Kugyjev spomenik. Tako naravno ga je ustvaril novomeški znanec kipar Savinšek, da smo se kar vživeli v tega raziskovalca in ljubitelja naših planin, Trente in Triglava.

Vozili smo se ob Soči, bistri hčerki planin, ki je do Gorice trikrat spremenila barvo. Čudovita je ta reka in ni čuda, da je Simon Gregorčič spesnil tako pesem o njej. V Bovcu smo kosili in si ogledali ta prelep košček naše domovine. Hiteti je bilo treba, kajti ogledati smo si morali še Cementarno v Anhovem. Toda imeli smo smolo. Na križišču Tolmin-Gorica smo spoznali, da nam je zmanjkalo olja. Čakati smo morali skoraj dve uri, da ga je šofer prinesel iz najbližjega Poljubina. Kljub hitri vožnji smo prišli prepozno in ogled Cementarne smo morali opustiti. Odpeljali smo se naravnost v Solkan in Gorico. Večerjali in spali smo v Dijaškem domu.

Jutro nam ni bilo preveč naklonjeno. Iz sivega neba je rahlo rosilo. Toda to nas ni motilo, da si ne bi ogledali vseh zanimivosti nove Gorice. Žal goriška tovarna pohištva ni dovolila obiska, ker so jo obnavljali. Zato smo si ogledali samostan Kostanjevico, kjer so pokopani člani izgnanih francoskih kraljev Bourbonov. S Kostanjevice je lep razgled na Gorico, ki nam jo je mednarodna komisija odvzela in dodelila Italiji. Ogledovali smo mejo med Jugoslavijo in Italijo, ki ni samo nepravična, ker je potegnejena na nemogočih mestih, ampak tudi smešna. Videli smo Doberdob, Sabotin, Sveto goro, kjer so se v prvi svetovni vojni na soški fronti borili naši očetje. Videli smo tudi velikansko kostnico, kjer so shranjene kosti padlih italijanskih vojakov.

Pot nas je vodila po prelepi Primorski. Videli smo Zali brib (prežnji Dorenberk) in popolnoma požgan Branik (prežnji Rihenberk), ki so ga požgali Italijani zaradi močne zavednosti tamkajšnjega prebivalstva. Prav zato, ker so se partizani in z njimi tudi vse prebivalstvo, tako odločno branili pred fašističnimi uničevalci, je Rihenberk dobil ime Branik. V Rihenberku je živel Simon Gregorčič in je tu napisal znano pesem Nazaj v planinski raj. Na visokem in strmem hribu stoji Štanjel. Tudi ta kraj je veliko pretrpel med narodno osvobodilno borbo. Iz Štanjela se cesta polagoma spušča in kmalu smo bili v Tomaju, središču najboljšega primorskega vina, terana. Kot Dolenjci, ki se spoznamo na dobro kapljico, nismo mogli drugače, kot da smo se v Tomaju ustavili in poizkusili pravi kraški teran. Tako kot cviček, ki ga dobiš samo v zidanicah na Dolenjskem, tako se tudi pravi kraški teran dobi samo v Tomaju. V Tomaju smo si ogledali tudi rojstno hišo kraškega pesnika Srečka Kosovela. Pot nas je vodila skozi Sežano, Lipico, kjer je znamenita konjarna lipicanskih konj, v Kozino in dalje v Koper. Cesta od Črnega kala do Kopra bo ena izmed najlepših cest, ki jih sedaj gradijo. V krasnih serpentinah se cesta spušča k morju. Komaj smo čakali, da bi zagledali morje in se v njem kopali. Toda lilo je neprestano in tako smo bili ob največji užitek naše ekskurzije. Ogledali pa smo si koperske zanimivosti: znamenito lodžo, sodno poslopje, ki sta obe na Trgu maršala Tita, muzej, nato pa smo se odpeljali v Izolo, kjer smo videli tovarno ribjih konzerv, in pa v Piran, ki se polagoma urejuje v največjo slovensko luko.

Že v temni noči smo prispeli v Ilirsko Bistrico, kjer smo prenočevali.

Zadnji dan naše ekskurzije. Že ob sedmih zjutraj smo čakali pred vhodom v Postojnsko jamo. Velika večina je prvič v svojem življenju vstopila v jamsko železnico in nestrpni smo bili, ko smo čakali, kdaj nas bo zapeljala v čudoviti podzemski svet. Pravijo, da je narava ustvarjala jamo milijone in milijone let.

Težko smo se ločili od čudovitih lepot Postojnske jame. Toda pot nas je vodila dalje po Notranjskem Krasu. Prešli smo staro jugoslovansko-italijansko mejo, zdrveli mimo Planine, Kalca, kjer je pesnikoval Miroslav Vilhar in budil slovensko zavest, ter Logatca in prišli na Vrhniko. Ob 11. uri so se nam odprla vrata velike usnjarne. Tu izdelujejo v glavnem svinjske kože, ki so po vsem svetu tako iskane. Ogromna tovarna je to. Spoznali smo potek strojenja od namakanja kož pa do najbolj luksuznih izdelkov. Prijetno res ne diši v tej tovarni, toda tako kot je dejala Marička, pa zopet ni: »Uh, za vse na svetu ne bi delala tukaj!« Milan pa ji je zabrusil: »No, le ne vihaj tako svoj nosek. Lepe čevljičke imaš pa le rada, da se postaviš z njimi na promenadi.«

Po obisku tovarne smo si ogledali Cankarjevo rojstno hišo na Klancu. Revna hišica in še revnejša je njena oprema. Še slikali smo se pred spomenikom velikega revolucionarja Ivana Cankarja in že smo se odpeljali proti Ljubljani.

Ob dveh popoldne se je pred nami pokazal največji uspeh našega povojnega dela — Litostroj. Človek bi dejal, da je to celo mesto. Nešteto velikanskih dvoran, v katerih stoji stroj pri stroju, smo prehodili. Kovinarji in drugi se niso mogli odločiti, kaj in kje bi ogledovali, da bi čim več spoznali in se naučili. Videli smo, kako vlivajo železo in jekleno maso v kalupe in kako jih obdelujejo, videli male in velike rezkače in skobelnike in končno, kako sestavljajo velike in male turbine, ki niso iskane samo pri nas, ampak po daljnem svetu, celo v Indiji in Burmi. Milan je dejal po skoraj triurnem ogledovanju tovarne: »To je vse premalo! Tu bi moral hoditi najmanj en mesec, da bi si vse natančno ogledal, nato pa bi z veseljem začel delati.«

Še nam je ostalo nekaj časa, da smo si ogledali naše glavno mesto Ljubljano in nato odšli nazaj v Novo mesto. Mnogo novega in lepega smo videli. Zdaj šele vemo, da je tako domovino vredno ljubiti in jo braniti ter z vsemi močmi delati, da bo še bolj bogata in da bo lahko nudila delovnemu človeku še več kot nudi sedaj.

KO JE PREŠERNOVA BRIGADA

premagala gnezdo belih na Turjaku

Na obzorju proti Ljubljani se je porajala krvavordeča jutranja zarja. Ozračje je bilo mirno. Ta mir je le včasih zmotil rezget mitraljezov iz turjaškega gradu, v katerega so se zatekli beli izdajalci iz vseh vetrov Dolenjske in Ljubljane. Ta predzadnja noč pred popolnim porazom belih v Turjaškem gradu je bila še posebno težka in moreča. Naš bataljon — I. bataljon Prešernove brigade — je branil položaje na strmem pobočju nad ozko sotesko — mejo med nami in gradom. Beli so nažigali v naše izpostavljene položaje z vsem mogočim orožjem. Dumdumke so vžigale okrog naših glav. K sreči je rastlo tu gosto grmovje, ki je marsikomu rešilo glavo pred temi nevarnimi svinčenimi muhami. S prijateljem — partizanom Luko (Ludvik Samsa), doma iz potoških hribov, sva se v najkritičnejših trenutkih tesno prižemala k materi zemlji in si želela samo to, da bi bila ta vražja noč že enkrat pri kraju.

Skozi oblačno septembersko nebo je sonce končno le prodrlo. Borci so bili izmučeni in nepespani. Dolgih sedem dni se že bije boj za Turjak. Beli se še vedno ne vdajo. Izza debelega grajskega obzidja slišimo hripavo petje pijanih belih brambovcev. Naši topovi in minometi rušijo njihovo gnezdo, kamen za kamnom se veča razpoka v gradu, grajska streha je prerešetana kakor bobovo rešeto. Naša brigada je dobila povelje, da za vsako ceno uniči postojanko.

Torej, boj do končne zmage! Prišel je odločilni trenutek. Brigada je jurišala. V gradu se je razvil pravi peklenski boj. V kriku juriša si čul pojemajoče krike umirajočih, ogenj je divjal z vso silo in rušil ostrešje mogočnega gradu, nekje se je vnela še municija, skratka — bilo je kakor v Dantejevem peklu. Ne morem pozabiti mladega fanta. Po našivkih sem spoznal, da je bil komisar čete. Kakor sem pozneje zvedel, je bil doma nekje z Gorenjskega. Smrtonosen strel v srce je dobil sredi ceste, ki vodi v grad. Lep je bil še v smrtnem snu. Oči je imel odprte; mirno so zrle v svet — te neme mrtve oči.

Sovražnik je bil premagan, njegova moč je bila strta. Kakor blede sence so se vlekle kolone belih ujetnikov. Glave so bile upognjene, mnogi so prosili za milost, beli poglavarji pa so si v nemem srdu grizli ustnice do krvi. 19. septembra 1943, je bila zapisana še ena izmed velikih zmag slavne narodnoosvobodilne vojske. Turjaški grad — simbol stoletnega tlačanstva uboge raje je ostal za nami premagan, njegove slave je bilo konec. Na njegovem pogorišču pa je pognala svoboda in iz mrtvih teles padlih borcev, ki so darovali dragoceno življenje za svobodo je vzklilo novo življenje.

Občani Velikih Lašč so slavili 19. septembra občinski praznik v spomin vseh onih, ki so prelili kri v bojih za Turjak, v spomin na veliko zmago, katere slava se mora prenašati iz roda v rod. Dosti se je spremenilo od tistih dni. Krvave rane razdejanja so skoraj v celoti zaceljene. V mnoge odaljene vasice je prišla elektrika, živinoreja je napravila zavidljiv razvoj . Vasi, nekoč podložne turjaškim gospodom, živijo v duhu novega časa, v svobodnem ustvarjalnem delu in nenehnem razvoju.

Karel Oražem

Turjak v ognju in dimu (po originalni fotografiji iz borb za zavzetje te največje logardistične postojanke)

Mladina, odnos do starih in onemoglih je ogledalo tvoje socialistične zavesti!

V Starem trgu ob Kolpi znosijo žene precej blaga, vode in drugega še vedno na glavi

ZAČELI SMO!

Začeli smo v Domu ljudske prosvete v Novem mestu. Obiskovalci kino predstav lahko vidijo, kako prazen je oder. Samo še platno visi sredi odra, okrog pa so postavljeni odri.

Kar smo že davno želeli, bo postalo resnica delno letos, delno pa prihodnje leto. Vsakdo, ki je obiskoval zadnje čase naše gledališke predstave, je lahko ugotovil, da je oder od leta do leta slabši, da je razsvetljava na njem zanič, da so zastori kot turške zastave. Opazil je lahko, opazili pa so seveda najbolj igralci sami, da se na odru naravnost duše. Stikali smo glave in premišljevali - vse preveč premišljevali nekaj let, korajže začeti pa nismo imeli. Letos pa je buknilo iz nas: popraviti, urediti oder, urediti pravilno odrsko razsvetljavo, narediti nov zastor, obesiti nove zavese in še sto malenkosti. Pa smo potrkali tu, poprosili tam — uspeli in pričeli delati.

Nujnost popravila odra so uvideli tudi funkcionarji na okraju in na občini ter dali na razpolago nekaj kreditov. In zdaj delamo in hitimo na vse kriplje. Do 29. oktobra, za občinski praznik, mora biti oder preurejen, da bomo lahko na njem zaigrali. Za vsa dela je bilo treba strokovnjakov. Na pomoč nam je priskočila tudi Ljudska prosveta v Ljubljani. Tov. Hrovat je bil že nekajkrat v Novem mestu in dal razna navodila, pripravil nekatere načrte in tudi sam krepko zavihal rokave in poprijel za delo. Novomeški kovinarji so že opravili precej dela z raznimi demontažami in novimi montažami mostičkov in dvigal. Električarji hitijo z novo električno napeljavo. Za enkrat bomo letos uredili odrsko razsvetljavo tako kot mora biti. Na odru bo nameščenih več reflektorjev in luči za razsvetljavo horizonta. Namestili bomo nov glavni zastor ter krožne zavese. S tem bomo dosegli, da bo mogoče na odru vsaj pošteno igrati. Vse ostalo pa pride na vrsto prihodnje leto.

Milijonsko mesto se pogreza

Mehiško glavno mesto — Mexico City— ima 3 in pol milijona prebivalcev. To mesto pa se pogreza in prebivalci so se s tem že nekako sprijaznili. Strokovnjaki so izračunali, da bo treba središče mesta izprazniti v prihodnjih 30 letih. Merjenja so pokazala, da se pogrezne središče mesta letno od 30 do 45 cm. Mesto je zgrajeno na izsušeni rečni strugi in mehak svet ne vzdrži teže velikanskih poslopij.

Najprej so mislili, da povzroča pogrezanje odtok podtalne vode. Zaradi tega so v suho rečno strugo napeljali spet vodo, da bi tla postala trdnejša, ko bi se zemlja napela od vode. Ti ukrepi niso zadostovali in tla se še naprej pogrezajo. Na mnogih stavbah so že nastale razpoke in nekatere stare hiše so se pričele nagibati. Sedaj že delajo načrte za izpraznitev središča mesta in za gradnjo novih predmestij. Tako bo Mexiko City bodoče mesto predmestij brez središča.

Otrok s 300 iglami v telesu

V italijanskem ribiškem mestu Ortona so odkrili zločin, ki nima primere.

Starša Nikolina Maggija nista bila nič vesela tega prirastka družine, prav tako ne sorodniki. Izročila sta ga babici. Ko je bil star tri leta, je nenadoma zbolel. Sosedje so slišali iz stanovanja babice vsako noč otrokove krike, ki so se včasih razlegali cele ure. Izpraševali so babico, kaj je otroku, pa je odvrnila, da mu mora po nasvetu zdravnika dajati injekcije in je otrok strašno občutljiv za iglo.

Ko kriki le niso ponehali, so šli sosedje k babici na stanovanje pogledat, kaj je z otrokom. Nudil se jim je grozen prizor. Otrokovo telesce je bilo vso pokrito z gnojnimi ali že zaceljenimi ranami. Navzlic protestom babice so otroka takoj odpeljali v bolnico, kjer so ga zdravniki pregledali in ugotovili, da ima v telesu nad 300 tankih igel. Imel jih je v rokah, nogah, hrbtu, želodcu in celo v vratu in v podplatih, kar vse mu je povzročalo strašne bolečine. Babica je priznala, da je hotela otroka umoriti na ta način, da mu je vsak dan zataknila v meso dve ali tri igle. Rekla je, da je bilo pri hši preveč jedcev, zato ga je hotela na počasen način umoriti.

Babica in njen svak sta se morala zagovarjati pred sodiščem. Obsojena sta bila na 30 let ječe. Otrok je ležal več mesecev v bolnišnici in zdravniki so mu po dolgem prizadevanju rešili življenje, posledice mučenja pa še vedno čuti.

Tudi »dobrina« okupacije

Deset let so bile ameriške čete v Zapadni Nemčiji. Od začetka se amerikanski vojaki nismo smeli družiti z Nemkami, pozneje pa je ta prepoved odpadla. Posledica tega je okoli 50.000 nezakonskih otrok v Zahodni Nemčiji, katerih očetje so amerikanski vojaki. Med okupacijo nezakonske matere niso mogle tožiti nezakonskih očetov-vojakov za vzdrževanje.

Sedaj ko je okupacija prenehala, so prenehali tudi ameriški zakoni. In že se je našla v Frankfurtu neka Jedlhauser, ki je vložila tožbo zoper nekega ameriškega stotnika in zahtevala, da ji plačuje za hčerko, ki je sedaj stara že 8 let, vzdrževalnino po 37.50 dolarjev na mesec. Če s tožbo uspe, ji bo moral plačevati za ves čas od rojstva otroka pa do njenega 16. leta starosti. V primeru, da tožba uspe in bo omenjeni nezakonski oče dolžan plačevati vzdrževalnino, bo nastala proti ameriškim nezakonskim očetom prava poplava podobnih tožb.

Koliko zlata je še v zemlji?

Geologi so proučevali zaloge zlata v zemlji do globine okoli 3000 metrov in izračunali, da je v globinah zemlje še 4470 milijonov ton zlata. Takoj pa so tudi pristavili, da bi lahko od te količine s pomočjo današnje tehnike, dvignili le enajst tisočink. Pravijo, da je tudi v morju kakih 27 milijonov ton zlata.

MER OBRYE.

Polnočni obisk

Ausable ni preveč ustrezal opisu detektiva, kakor si ga je Fowler zamišljal. Ko sta šla po mračnem hodniku velikanskega hotela, mu je bilo precej neprijetno. Tudi Ausabeova soba v šestem nadstropju, kamor sta prišla, ni bila kaj posebnega, pa tudi Ausable sam, v pomečkani vsakdanji obleki, ni bil videti preveč romantično detektivski. Razen tega je bil debeluh, govoril pa je čudno, skozi nos.

»Razočarani ste«, se je nasmejal Ausable. »Dejali so vam, da sem tajni policist, špijon, ki vohlja za nemškimi agenti in živi v večni nevarnosti. Hoteli ste me spoznati, ker ste novinar, mlad in željan pustolovščin. Računali ste na tajinstvene dogodke sredi noči, na strel iz pištole, na strup v vinu. Namesto vsega tega ste pa preživeli dolgočasen večer v music-hallu s precej zanemarjenim in trebušastim gospodom. Nobena črnooka lepotica mu ni dala v roke kakšno tajno sporočilo, le nekdo mi je čisto prozaično telefoniral, da bi se rad sestal z menoj v moji sobi. Ausable se je veselo nasmejal in dodal: »Da, razočarani ste. Toda glavo pokonci, mladi prijatelj! Kmalu boste videli neki papir, za katerega je precej ljudi žrtvovalo življenje . . . Ta papir bo nekega dne gotovo vplival na razvoj zgodovine.«

Ausable je prižgal luč. Zdaj se je Fowler ta dan prvič ustrašil. Sredi sobe je stal neznanec z revolverjem v roki in se porogljivo smejal.

Ausable je nekaj trenutkov začudeno mežikljal.

»Maks!« je siknil naposled. »Kaj počnete v moji sobi? Mislil sem, da ste v Berlinu.«

Maks je bil visok, postaven možak z lisičjim obrazom. »Kaj počnem v vaši sobi?« je odgovoril. »Prišel sem po poročilo, ki vam ga bodo nocoj prinesli . . . Po poročilo o letalskih silah Nemčije. Vem, da bi ga vi radi dobili za vse na svetu. Pa ga ne boste,« je dodal s porogljivim nasmehom.

Ausable se je zgrudil v naslonjač. »Jutri bom hudičevo zaropotal v upravi hotela. To je že drugič ta mesec, da se je nekdo čez balkon vtihotapil v mojo sobo«, je zagodrnjal.

Fowler je pogledal na edino, povsem običajno okno, za katerim je zevala črna tema.

»Balkon?« je začudeno vprašal Maks. »Nisem prišel čez balkon. Imam duplikat ključa od vaših vrat. Če bi bil vedel za balkon, bi si prihranil veliko težav, ko sem stikal za tem prekletim ključem.«

»Zlodja, saj to sploh ni moj balkon«, je dejal Ausable, skrajno razdražen, »ampak pripada sobi, ki je zraven moje«. Pomenljivo je pogledal Flowerja in nadaljeval: »Veste, ta soba je bila včasih del velikega apartmana in balkon sosednje sobe je segel do mojega okna. Pa še sedaj se lahko pride na ta balkon, oziroma s tega balkona v mojo sobo, kakor je to storil zadnji obiskovalec, ki se je vtihotapil v mojo sobo. Uprava hotela je obljubila, da bo ostanek mojega balkona podrla, pa doslej ga ti vragi še niso«.

Maks je pogledal Flowera, ki je stal ves otrpel, in pomenljivo zamahnil z revolverjem. »Izvolite sesti«, mu je rekel, »kajti čakali bomo še najmanj pol ure«.

»Enaintrideset minut,« ga je popravil Ausable, že docela zbran in udobno zleknjen v naslonjaču. »Sestanek je domenjen za ob pol eni uri. Rad bi le vedel, Maks, kako ste zvedeli za to poročilo?«

»Jaz bi pa rad vedel, kako je prišlo iz Nemčije,« je porogljivo odgovoril Nemec. »No naj je prišlo kakor hoče, prepozno le še ni. Mi bomo poročilo spet kmalu imeli v roki, kot vidite, seveda na vašo veliko žalost... vraga, kaj je pa to?«

Nekdo je potrkal; Ausable je zazehal in dejal mirnodušno:

»Policija. Zdelo se mi je, da potrebujem nocoj posebne zaščite, saj gre za izredno pomenljivo listino, zato sem za vsak primer naročil policijo«.

Maks se je ugriznil v ustnice. Spet je potrkalo.

»Kaj boste storili?« je vprašal Ausable Nemca. »Če ne odgovorim, bodo vstopili, kajti vrata niso zaklenjena. In bodite prepričani, da bodo takoj streljali!«

Maksov obraz je bil bled v okviru črnega okna, na katerega se je naslonil. Dvignil je revolver, z drugo roko pa odprl okno. »Pošljite jih proč«, je zamrmral. »Počakal bom na balkonu. Pošljite jih proč, če ne bom streljal!«

Trkanje se je ponovilo in neki glas je dejal:

»Gospod . . gospod Ausable!«

Maks je neprestano pretil z revolverjem. Obrnjen s hrbtom proti oknu se je previdno prekoballil čez ograjico. Najprej z desno, nato pa še z levo nogo. Trenutek je obvisel samo na eni roki. »Nobenega znamenja . . . nobene besede,« je pošepetal, sicer ustrelim . . . «Potem je njegova glava izginila v temi. Tukaj, v šestem nadstropju, se je le slabotno slišal hrup z ulice in glasovi.

Vrata so se odprla. Vstopil je natakar s steklenico in dvemi kozarci.

»Kaj pa . . . policija . . . « je zajeclal Flower.

»Ni bilo nobene policije,« je olajšano odgovoril Ausable.

»Izvolite konjak, ki ste ga naročili«, je dejal natakar, odprl steklenico in odšel brez pozdrava. Flower je bled ko stena buljil za njim.

»Vidite, ta natakar je bil človek, ki sem ga čakal,« je povedal Ausable. »Pod pladnjem je poročilo. Če vas veseli, lahko pogledate«.

»Kaj pa Nemec . . . se bo vrnil?« je spet zajecljal Flower.

»Ne, Maksa ne bo nazaj, brez skrbi . . . Pod oknom namreč ni balkona . . .«

OKROGLE in BODIČASTE

ŽRTLV ŠOLE

Miha telefonira Pepetu: »Pepe, nocoj me ne bo na tarok. Veš, poba ima spet šolo, pa mu moram zvečer sestavljati naloge.«

JUNAK

»Kam pa zvečer, Žan?«

K ‚Sladki kapljici' malo pokrokat . . .«

»Res? Pa te žena pusti?«

»Žena, kaj pa misliš! Jaz grem kamor jaz hočem in kadar hočem, ne bom babe vprašal! Sicer pa tebi povem: žena se je odpeljala na morje . . .«

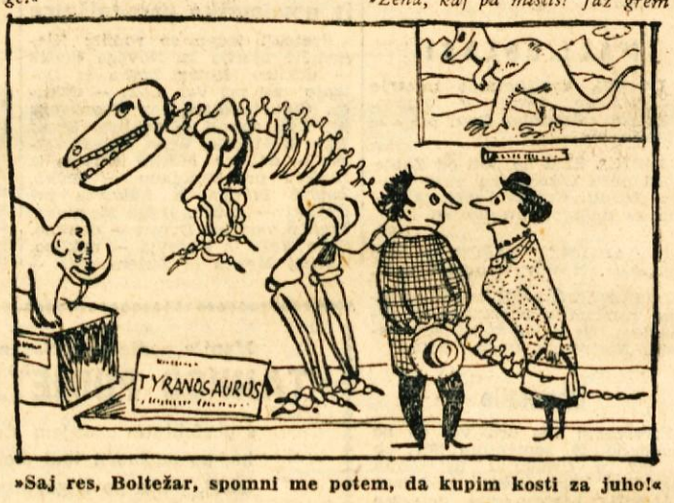

»Saj res, Boltežar, spomni me potem, da kupim kosti za juho!«

SPORAZUM

Novoporočenca Tinka in Tine sta se grozno sprla. Nekaj dni sta kuhala mulo, potem pa le pravi Tinka: »Ti, dajva se pobotati. Jaz priznam, da nisem imela prav, ti pa priznaj, da sem imela prav . . .«

BO ŽE RES

»Ti, ali veš, da bodo poslej gostinski obrati točili isto kvaliteto vin, kot sva jo poskušala na vinski razstavi v Ljubljani . . .«

»Beži, beži, ta je pa res bosa!«

»Ne, prav res; če ti rečem!«

»Kje si pa zvedel?«

»Hm: sanjalo se mi je . . .«

UBOGA OBLAST

(na novomeškem trgu)

Maja: Ježeš, Polona, kakšno oblast imamo: saj se bo vse posušilo!«

Septembra: »Ježeš, Polona, kakšno oblast imamo: saj je sam dež!«

Decembra: »Ježeš, Polona, kakšno oblast imamo: saj bo vse zmrznilo!«

Kmečka modrost

Agronom Bred MacArli je v Kaliforniji govoril zbranim farmarjem o velikih uspehih znanosti glede poljedeljstva. »Prihaja čas,« je dejal, »ko boste vse potrebno gnojilo za en hektar zemlje lahko stavili v telovnikov žep.«

»Seveda,« se je oglasil star kmet v prvi vrsti. »In ko se bo to zgodilo, boste lahko vso letino tistega hektarja spravil v drugi žep.«

Vinska bratca

V Virginiji (ZDA) so aretirali nekega Homerja Carpentera skupaj z njegovim konjem zaradi pijančevanja. Pri zaslišanju je Carpenter izjavil, da vsako pijačo bratovsko podeli s svojim štirinožnim prijateljem.

MIHA POČRVINA: 1

Spomini iz Španije

Leta 1936 je v južnofrancoskem trdnjavskem mestu Toulonu živela večja skupina jugoslovanskih delavcev. V Francijo smo prišli iz raznih, predvsem pasivnih krajev: iz Like, Korduna, Hrvatskega Zagorja, Dalmacije, Slovenije itd. Zaposleni smo bili pri raznih javnih delih — vodovodih, kanalizacijah, pri gradnjah cest, vojaških utrdb in podobno. Dasi smo bili zaposleni pri raznih delodajalcih in stanovali v mestu pa v bližnji in daljni okolici, smo se vendar sestajali malone vsako nedeljo in obujali spomine na domače kraje, na družine, običaje itd. Skoraj pri vseh teh pogovorih so prišla na vrsto tudi politična vprašanja. Mišljenja o tedanji jugoslovanski politiki so bila precej deljena. Spominjajoč se naših takratnih pogovorov, včasih zelo ostrih, vidim, kako spretno so vnašali nekateri ljudje — eni so delali po navodilih jugoslovanskih konzularnih zastopstev, drugi so bili ustaški agenti — razdor med ekonomsko emigracijo v Franciji.

Ko je julija 1936 fašistični general Franco napadel špansko republikansko ljudstvo, so tudi naši razgovori postajali vse bolj konkretni, nesoglasja med pristaši tedanje vladne politike in simpatizerji naprednega gibanja pa so se razbistrila, zlasti glede vprašanja delavskega gibanja v svetu. Čeprav so se vladni in ustaški agenti trudili na vse kriplje dokazati, da se je v Španiji začel boj proti internacionalnemu komunizmu, ki ogroža Evropo, so tudi najbolj zagrizeni pristaši tedanje jugoslovanske politike začeli obračati hrbet agentom, ki so prihajali in nas skušali prepričati, da je boj Franca in njegovih generalov pravičen, da se bori proti komunističnemu nasilju itd. Ampak tega, da je v Madridu eno samo popoldne padlo 2400 neoboroženih ljudi, nihče ni mogel pri naših emigrantih prikazati kot pravičen boj. Stem, da so hoteli med našo emigracijo vnesti nejasne pojme o španski državljanski vojni, so izgubili še tisto malo simpatizerjev, ki so jih imeli.

Preko dnevnega francoskega časopisja smo bili sproti obveščeni, kako se boj razvija, kako hrabro, z golimi rokami, španski narod brani svojo republiko, kako neoborožen napada in zavzema Franrove vojašnice.

Med nami se je porodilo vprašanje, kako pomagati španskemu narodu, ki se bori proti nastopajočemu fašizmu v tem delu Evrope. Ko so sindikati avgusta 1936 začeli z nabiralno akcijo za pomoč španski republiki, smo jugoslovanski emigranti v Toulonu povsod aktivno sodelovali, javno po ulicah pobirali prispevke, čeprav je francoska policija pod tedanjo vlado Leona Blumma preganjala in zapirala inozemce, če so se udeleževali kakršne koli javne akcije. Vendar so naši delavci, čeprav jim je na vsakem koraku pretil zapor, javno delali za pomoč španskemu ljudstvu.

V septembru 1936 se je zbrala skupina ljudi s podrobno izdelanim načrtom, da krenemo proti Pirenejem in prekoračimo francosko-špansko mejo. Francoske oblasti so po svojih agentih zvedele, da hočejo številni inozemci, in tudi Francozi, prekoračiti mejo in pomagati španskemu ljudstvu braniti republiko. Naša pot je vodila skozi Marseilles, kjer smo skušali dobiti podrobnejše informacije, kje bi najlaže prekoračili mejo. V Marseillu smo od tovarišev zvedeli, da so francoske oblasti močno okrepile obmejne straže in da stalno patrulirajo vzdolž meje, tisti predeli Pirenejev, ki niso toliko kontrolirani, so pa zaradi hudih strmin in pečin zelo težko ali pa sploh neprehodni. Ko smo se prepričali, da bo prehod meje res zelo težak, smo se odločili, da s pomočjo pristaniških delavcev ugotovimo, katere ladje so zasidrane v pristanišču, od kod so prišle in kam plovejo. Nestrpno smo pričakovali sporočil o možnostih odhoda v Španijo. Pripravljeni smo bili potovati tudi več tednov po morju, samo da bi se ladja ustavila v enem izmed pristanišč republikanske Španije. Po 10 dneh nestrpnega pričakovanja nam je organizacija pristaniških delavcev sporočila, da kapitan neke grške ladje, ki plove po Sredozemskem morju in bo šel baje tudi v Barcelono, išče nekaj ljudi za svojo ladjo, ker so mu mornarji v Marseillu pobegnili. Grške ladje so takrat pomorščaki smatrali za najslabše — majhne plače in težki pogoji dela, ladje so bile vse stare, z zelo zastarelo opremo, in so se jih pomorščaki izogibali. Nezaposleni pomorščaki so govorili, kadar niso imeli drugega izhoda: »Bom šel pa na grško ladjo!«

Sporočilo smo z veseljem sprejeli, saj smo bili pripravljeni delati na ladji tudi zastonj, ne le za nizke plače in pod težkimi pogoji, kakor se nam je obetalo. Določenega dne smo se javili kapitanu ladje, ki nas je premeril od nog do glave, obsul z vrsto vprašanj, tako da smo imeli občutek, da stojimo pred policijskim komisarjem, ne pa kapitanom trgovske ladje. Ker se nismo mogli predstaviti z dokumenti pomorščakov (razen enega), so padala vprašanja, zakaj in kako da smo se odločili za tako težko službo, kakor je pomorska. Vprašali smo ga kratko, ali potrebuje ljudi ali ne. Seveda jih potrebuje, je odgovoril, hotel nas je le opozoriti na težko delo na ladji. Hitro smo ocenili položaj, ker je med našim razgovorom poklical enega svojih oficirjev in mu nekaj naročal, nas pa zadrževal v razgovoru. Postavili smo mu jasno in kratko vprašanje, ali nas misli sprejeti ali ne; če ne, gremo vprašat na neko norveško ladjo, ki prav tako išče več mož. Naš razgovor se je zaključil; čeprav nas je hotel kapitan še zadržati, smo hitro odšli, pa ne h kapitanu norveške ladje, kakor smo rekli, ampak v mesto, da smo zabrisali za sabo sled.

Bivanje v Marseillu je bilo iz dneva v dan nevarnejše, kajti takih skupin, kakor je bila naša, je bilo vedno več; zato je bilo nujno treba nekaj ukreniti. Francoski tovariši so nam sicer pomagali po svojih močeh, ker drugače življenje v Marseillu ne bi bilo mogoče, saj smo se smeli gibati po ulicah le v urah, ko so šli delavci na delo ali pa iz dela, ves ostali čas pa smo morali ostati v stanovanjih, ki so nam jih dali na razpolago tovariši. Čez nekaj dni smo zvedeli, da francoska policija kontrolira vse ladje, ki prihajajo in odhajajo iz Marseilla, in takoj nam je bilo jasno, da nas je kapitan grške ladje zadrževal zato, ker nas je hotel izročiti francoski policiji. Med bivanjem v Marseillu smo ugotovili, da eden naših tovarišev manjka; poizvedovali smo po njem, a zaman, ker ga je policija aretirala in zaprla.

Potem pa smo zvedeli veselo vest, da se bliža marsejskemu pristanišču španska republikanska ladja »Madrid«, ki se bo na poti zasidrala za nekaj dni v pristanišču. Trdno smo se odločili, da se vkrcamo nanjo, pa naj bo kar koli. S pomočjo organizacije pristaniških delavcev smo zvedeli, kje je zasidrana, kakšen tovor vozi, oziroma namerava odpeljati, in kdaj bo odplula. Skrivoma smo se ji približevali in kolikor bliže smo prišli, toliko več »sumljivih oseb« smo videli, ki so prežale nanjo, se ji skušale približati, pa se spet oddaljile. Ko smo bili že povsem blizu, je eden naših prepoznal v skupini, za katero smo mislili, da je tajna policija, nekega tovariša, ki je bil po rodu Italijan in smo se z njim večkrat videli pri tovariših, ki so nam pomagali, da bi prišli v Španijo. **(Se nadaljuje)**